راځئ کيسه وليکو

ليکوال:نصير احمد احمدي

د چاپ کال: ۱۳۹۰ ل

راځئ

د لیکوال چاپ شوي آثار:

سړه سیلۍ (د لنډو کیسو ټولګه)

مینه (د لنډو کیسو ټولګه)

د واورې سړې (د لنډو کیسو ټولګه)

بوډا او د لېوانو پلونه (ناول)

رڼا (ناول)

بوړبوکۍ (ناول)

خونکار (ناول)

په فلسفه کې تلپاتې پیښې (ژباړه)

راځئ کیسه ولیکو

کیسه ولیکو

د کتاب پېژندنه :

نـــــوم : راځئ کیسه ولیکو

لیکوال : نصیر احمد احمدي

د چاپ کال : ۱۳۹۰ل کال

انلاین چاري : مختار احمد احسان - د لراوبر کتابتون

www.Larawbar.com

LARAWBAR

آیا کیسه لیکلی شئ؟

له ځانه پوښتنه وکړئ ! آیا کیسه لیکلی شئ؟
بیړه مه کوئ ! یوه شیبه د کتاب پاڼې سره ورولئ، کیدای شي نورې جملې وروسته ولولئ !
څه پریکړه مو وکړه؟ "هو "که "نه" د کیسې لیکل کوم جادو نه دی، نه هم په لوړو زده کړو پورې اړه لري.
زه ماشوم وم، انا به مې تل کیسې راته ویلې، هغه کوچۍ وه، په لیک لوست نه پوهیده، خو کله چې به یې کیسې ته خوله جوړه کړه، تر پایه به یې ورسره وړلم، ما به کله کله خپلو خویندو او ورونو ته کتل، ټولو به د انا ګونځې ګونځې خولې ته وچې سترګې نیولې وې، د لاټین په رڼا کې به په خړ دیوال لوی لوی سیورې ښکاریدل، خو حرکت یې نه درلود، غلي به ناست ول. کله کله به د انا له غږ سره د چونګښو کوررړا هم ګډه شوه، نور هیڅ هم نه اوریدل کېدل.
انا نه لوستې ښځه وه او نه یې هم په فني توګه کیسې زده کړې وې،خو هغې خوږې کیسې ویلې، دا په طبیعي توګه د کیسو په ویلو کې تکړه وه.
بېرته به خپلې پوښتنې ته راوګرځو، څه فکر مو وکړ؟ کیسه لیکلی شئ؟
"نه" مه وایاست ! "هو" د امید نښه ده، خو که زړه نازړه یاست، دوو پوښتنو ته ځواب ورکړئ !
۱ـ آیا د لنډو کیسو او ناولونو له لوستلو سره مینه لرئ؟
۲ـ غواړئ چې کیسه ولیکئ؟
که څوک له نجار سره شاګرد وي، خو له نجارۍ سره مینه ونه لري، هغه به هیڅکله هم ښې دروازې او کړکۍ جوړې نه کړي، دا یوازې یو مثال و. هر کار همداسې دی. لیکوالي هم په زور نه زده کیږي، لومړی شرط مینه ده. که د لنډو کیسو له ویلو او یا هم لوستلو سره مینه ولرئ، کیسه لیکلی شئ، ان که مو په

ټول ژوند کې هم کیسه نه وي لیکلې، پروا نه کوي، ځان وازمایئ ! دا کار دومره ستونزمن نه دی.

خو څنګه کیسه ؟

زموږ کلی ډېر کوچینی دی، ټول اووه کوره یو. یوه ورځ د کلي ځوانان سره راټول شول، په میله ووتو، په یوه شنه دره کې مو د یوه لوی توت سیوري ته واړول، تر یو څه وخته مو قطعې وکړې، وروسته د دیګ د پخولو وخت شو. زما د تره زوی ځان رامخته کړ، دی نوی له ایرانه راغلی و، ویل یې چې لس رقمه وریجې پخولی شي، خو کله چې یې نیم ساعت وروسته دیګ له دیګدانه کښته کړ، په دیګ کې له اوبو ډکه شوله پرته وه. د خوراک پر وخت له ګوتو نه جلاکیده، نه یې رنګ و او نه یې خوند. یوه ځوان طاقت ونه کړ، په خندا یې وویل: " دا خو لکه لانده ګچ چې په غوري کې راته پراته وي ! " د تره زوی مې په خبره کې ورولوېد، په خوند یې ځواب ورکړ: " ما خو درته وویل چې زه لس رقمه وریجې پخولی شم، دا یې یواځې یو رقم دی. "

وروسته وپوهیدو چې هغه د وریجو په پخولو کې تکړه نه و.

لنډه کیسه هم همداسې ده، یو څه پوهې او زحمت ته اړتیا لري، که غواړو چې ښه کیسه ولیکو او رانه شوله نه شي، نو باید له مینې سره سره ځینو نورو ټکو ته هم پام وکړو.

دا کوم ټکي دي؟

موضوع

موضوع په مغز کې لومړنی جرقه ده، یو څه باید وي چې کیسه پرې ولیکو، که موضوع نه وي، نو کیسه هم نشته، خو څه فکر کوئ، ایا د موضوع موندل ګران کار دی؟
دوه ځوابه لرو، "هو "او "نه " !
که زاړه او تکراري موضوعات را اخلو، بڼه یې یو څه ور بدلوو، نو دومره سختي نه لري، که لس دقیقې وخت راکړئ ، لس موضوع ګانې به درته پیدا کړم، زړې خبرې ډېرې دي، هر څوک یې موندلی شي ، خو که په نویو موضوعاتو پسې وګرځو، زحمت غواړي، کله کله شاید په ورځو ورځو هم یوه داسې موضوع ونه مومو چې د کیسې په لیکلو وارزي.
ځیني لیکوالان ګمان کوي چې د لیکلو له پاره ډېر موضوعات شته، لامل یې دا دی چې دوی نوی فکر نه لري، زړو موضوعاتو ته پښې او لکۍ ورکوي، خو تکړه لیکوالان په اسانۍ قناعت نه کوي، دوی هغه څه را اخلي چې په خپله یې موندلي وي.
شاید پوښتنه پیدا شي چې له با ادمه تر دې دمه همدا ژوند دی، نوي څه نشته !
دا خبره سمه ده، یوازې اختراعات نوي دي، خو هره موضوع مختلفې زاویې لري، د نوې زاویې موندل، په خپله نوې موضوع ده.
یو وخت چېرته میلمه وم، پر دسترخوان څو رنګه خواړه پراته ول، خو ماته یوازې یو ډول خوړو ډېر خوند راکړ، ملګري مې په خندا راته وویل: "په کچالو ځان مه مړوه، غوښه دروا خله "

حیران شوم، څه چې ما خوړل، د کچالو خوند یې نه درلود ، ځکه (مزه) او بڼه یې د چپلي کباب غوندي وه.

کچالو په هر کور کې پیدا کیږي، دوه درې رنګه یې پخوي، خو زما د کوربه په کور کې همدا کچالو له یوې نوې زاویې پاخه شوي وو ، بلکل نوې، داسې چې ما خوند ترې واخیست او د کچالو ګمان مې نه پرې راته.

د کیسې له پاره هم باید هرې موضوع ته له یوې نوې زاویې (اړخه) وګورو ، که نه نو هماغه ابشېدلي کچالو به وي چې په هر کور کې پیدا کیږي، هر څوک یې پخولای شي او په تالو پورې نښلي.

بې تجربې لیکوالان زاړه موضوعات را اخلي، لږ بدلون ورکوي، خو له لیرې ښکاري چې ابشیدلي کچالو دي، خو تکړه لیکوالان فکر کوي، له نوښت او ابتکار څخه کار اخلي، دوی کچالو له یوې داسې زاویې پخوي چې نوې بڼه او نوی خوند ولري.

موضوعات ډېر دي، خو نوې زاویه یې یوازې په خپل فکر موندلی شو ، ځکه هیڅوخت یو انسان د بل انسان پر ځای فکر نه شي کولای، هر څوک خپل فکر لري او یوې موضوع ته له خپل دیده ګوري.

یو وخت مې یو ملګری مخامخ راته ناست و ، پر کاغذ یې یو انګلیسي عدد ولیکه، پر مېز یې کېښود ، ورو یې وویل:

_څو دي؟

وریاده مې کړه !

_ نهه (9)

ده وخندل:

_ ماته شپږ (6) ښکاري.

یو هم غلط نه و ، دواړو کاغذ ته له مخالفو زاویو کتل.

هره موضوع همداسې ده، څوک به له یوه اړخه ورته ګوري او څوک هم له بل، هیڅوک نه شي کولای چې د بل چا په ځای فکر وکړي، که داسې وای نو جنایي پولیسو ته به اړتیا نه وه.
خو یوه خبره ده، که د بل پر ځای فکر نه شو کولای، بل ته فکر ورکولای شو.
خو څنګه؟
ځینې ټکې دي چې د ښې موضوع په ټاکلو کې مرسته راسره کوي.
۱ـ که غواړئ چې ښه کیسه ولیکئ ، فکر وکړئ او نوي موضوعات ومومئ، دا له امکانه لیرې خبره نه ده، شاید ستاسو په سیمه، کلي او شاوخوا کې داسې څه وي چې تر اوسه لا څه نه وي پرې لیکل شوي.
۲ـزړو موضوعاتو ته یوه نوې زاویه پیدا کړئ، دا په خپله نوې موضوع ده.
۳ـ زموږ یو استاد و ، ده د ژور نالیزم زده کړه راکوله، یوه ورځ یې د خبر له پاره د موضوع د ټاکلو په اړه وویل: "که واورئ چې یوه سپي یو سړی وخوړ، نو دا کومه نوې موضوع نه ده، دا ډول واقعات ډېر پېښیږي ، نه خلکو ته په زړه پوري دی او نه هم د خبر د جوړولو ارزښت لري، خو که واورئ چې یوه سړي سپی وخوړ نو دا د خبر په جوړولو ارزي."
په کیسه کې هم همداسې ده، هره موضوع ښه کیسه نه ورکوي ! ژر قناعت مه کوئ، د کیسې له پاره د عادي موضوعاتو له ټاکلو ډډه وکړئ !
۴ـ هیڅکله لویه او عمومي موضوع مه انتخابوی، که موضوع هر څومره وړه وي، ښه فوکس (تمرکز) لري، لیکوال لاره نه ورکوي او په طبیعي توګه یوه نوې زاویه ورته موندلی شي.
(په دې اړه به کیسو ته د اهدافو د ټاکلو په برخه کې نورې خبرې وکړو.)
۵ـ فکر وکړئ ! نن چیرته لاړئ؟ څه مو واورېدل؟ څوک مو ولیدل؟

موږ هره ورځ له لویو او وړو موضوعاتو سره مخامخ کیږو یا یې اورو ، خاندو ، خپه کیږو او یا هم داسې څه وینو چې په احساساتو کې مو بدلون راځي، خو شېبه وروسته مو هېر وي
ځینې دا ډول واړه موضوعات نوي وي او په زړه پوري کیسې ورکوي، ښه دا ده چې تل د یادښت یوه وړه کتابچه راسره ولرو او ویې لیکو. باور وکړئ، هره هغه نوې موضوع چې تاسو ته په زړه پورې وي او په احساساتو کې مو بدلون راولي، نورو ته هم د لوستلو وړ ده.
۲_ انګرېز لیکوال ګراهام ګرین د یوه کوچیني عادت له مخې په لیکنه کې بریالی و ، ده به د ورځې تر پنځو سوو کلمات لیکل، مختلف کلمات، پرته له فکره، څه چې به په ذهن کې ورتلل هماغه به یې د کاغذ پر مخ راوړل، وروسته به یې چاڼ کړل، ځو ټکي به یې ترې راوایستل، حتما به داسې موضوعات پکې ول چې کیسه ترې جوړیدای شوای.
نو هڅه وکړئ چې نوي موضوعات پیدا کړئ ، یا هم زړو موضوعاتو ته له نوي دیده وګورئ، زړه موضوع د ټوکې غوندي ده، چې په لومړي ځل اوریدو یې انسان خندوي، خو که تکرار شي مزه یې ځي.

هدف

موضوع مو انتخاب کړه، اوس څه وکړو؟
څه موده وړاندې یو چا له جلال اباد څخه زنګ راته وهلی و، ویل یې:
"لنډه کیسه لیکم، خو نه پوهېږم چې ولې رانه اوږدیږي؟ "
ډېر لیکوالان چې کله موضوع پیدا کړي، له فکر کولو پرته یې په لیکلو پیل کوي، دا ډول کیسې ښې نه راځي، له فوکسه (تمرکزه) وځي، هدف یې نه وي مالوم، یوې بلې خواته غځیږي، نه لیکوال خوند ترې اخیستی شي او نه هم لوستونکو ته په زړه پوري وي، ځکه نو د کیسو د لیکلو له پاره د هدف درلودل مهم دی.
هدف څه ته وایو؟
په دفتر کې کار کوئ، د رخصتۍ وخت دی، له کوره زنګ درته راځي، وایي چې میلمانه لرو، سودا درسره راوړه!
طبیعي ده چې پوښتنه کوئ.
ـ څه شی په کار دي؟
ـ په مېلمنو کې یو ناروغه دی، د سا لنډۍ ستونزه لري، ډاکټر ورته ویلي، چې د چرګ ښوروا ښښه! چرګ په کور کې ګرځي، له اخیستلو یې خلاص یو، خو ترکاري نشته!
خبره روښانه شوه، نه د قصابۍ دوکان ته ځئ او نه هم په وریجو پسې ګرځئ، هدف ترکاري ده.
که په کیسه کې هدف ولرو، موضوع هرې خواته نه رانه ځي او په طبیعي توګه غځیږي.

هدف د دیوال د تهداب په څېر دی، که تهداب کوږ او خام وي، نو بد شکله او کمزوري پخخه به ووهو،
خو څنګه هدف؟
۱_یوه ورځ مې په یوه مجله کې یوه کیسه ولوسته، د کیسې موضوع ډېره عمومي وه، لیکوال هڅه کړې وه چې په کیسه کې د قاتل عواقب انځور کړي.
ده په دوو _ دریو مخونو کې دومره خبرې را اخیستې وې چې یو ناول پرې لیکل کیدای شوی، هرې خواته تللی و،خو یوه خوا یې هم نه وه پوره کړې. زه ونه پوهیدم چې د دې کیسې له لیکلو څخه د لیکوال هدف څه و، لوستونکي ته یې څه لرل، هغه یې په کومه برخه پوهاوه؟
که واورو چې یو چا قتل کړیدی، په ذهن کې به مو په لسګونو پوښتنې را پیدا شي؟
۱_ولې یې قتل وکړ؟
۲_تر قتل مخکې یې څه ډول احساسات درلودل؟
۳_د قتل د عملي کولو له پاره یې څه ډول پلان جوړ کړ؟
۴_مقتول یې څنګه پیدا کړ؟
۵_څنګه یې وواژه؟
_ګته یې څه وه؟
۷_پولیسو څنګه ونیو؟
۸_د نیولو پر مهال یې څه ډول احساس درلود؟
۹_ کله چې یې کورنۍ خبره شوه، څه یې وکړل؟
۱۰_ قاتل چې کله په زندان کې د پنجرو تر شا په زړو او شلېدلو جامو کې خپله مېرمن او ماشومان ولیدل، له رواني پلوه یې څه حال درلود؟
۱۱_په زندان کې یې ژوند څنګه و؟

۱۲_ډوډۍ یې ښه وه؟
۱۳_د ازادۍ په اړه یې څه فکر کاوه؟
او په لسګونو دا ډول نورې پوښتنې.
که ناول لیکو کیدای شي چې یاد شوي ټول اهداف پکې راوړو، ځکه په ناول کې مو لاس خلاص دی، هر لور ته یې غځولی شو، خو لنډه کیسه داسې نه ده، د لنډې کیسې له پاره به یو کوچینی هدف ټاکو، کله چې هدف کوچنی و، موضوع هم ښه فوکس پیدا کوي او هر لور ته نه رانه ځي.
غواړو چې په ونه کې د یوې مرغۍ عکس واخلو، هدف مو یوازې په هسکه څانګه کې ناسته مرغۍ ده، ځکه نو په کمره کې ګورو، د کمرې د زوم پر بټنه فشار راوړو، مرغۍ مو د سترګو مخې ته دریږي.
یو بل مثال:
په کوچینیتوب کې مې د عینکو یوه شیشه پیدا کړه، له لیرې مې کاغذ ته ونیوله، خو کاغذ ونه سوځېد، ځکه له شیشې څخه د لمر تېرېدونکې وړانګې د کاغذ په ټولو برخو مساوي لګېدې، خو وروسته مې چې شیشه کاغذ ته ور نږدې کړه،اول په کاغذ کې یو ټکی تور شو، بیا یې اور واخیست.
دلته د لمر وړانګې یوازې په یوه ټکې راټولې شوې. کیسه هم همداسې ده، ووړ هدف ورته وټاکئ، ووړ هدف فوکس لري،کیسه رانه هرلورې ته نه خپریږي.
د پورتنې لست یاده شوې هره موضوع یوه کامیابه کیسه ورکوي، مثلا لسمه موضوع را اخلو، د پاڼې په سر کې لیکو:
د کیسې نوم: د پنجرو تر شا
هدف: د دې کیسې له لیکلو څخه یوازې یو هدف لرم، غواړم لوستونکی په دې وپوهوم چې که یو څوک قتل وکړي، نو د زندان د پنجرو تر شا به د خپلې ښځې او ماشومانو په لیدو له روانې اړخه څومره ځوریږي؟

د کیسې هدف و ټاکل شو، که دا هدف په کاغذ کې لیکلی وي او د کیسې د لیکلو پر مهال لیکوال کله کله ورته وګوري، نو په لیکنه کې به هیڅکله بله موضوع ور ګډه نه کړي، په دې پسې به نه ګرځي چې د قتل تخشه څه وه؟ ولې یې قتل وکړ؟ پولسو څنګه ونیو؟..... او داسې نورې پوښتنې، ځکه دلته اصلي هدف لیکل شوی دی، هدف دا دی چې قتل مه کوه! که نه ستا به هم د خپلې کورنۍ لیدو ته سترګې وخیژې.
هره هغه خبره چې په هدف پورې اړه نه لري او بلې خواته ځي، بله کیسه پرې لیکلی شو، خو په دې کیسه کې ځای نه لري.
د کوچیني هدف ټاکل کیسه چاڼوي او اضافه خبرې ترې باسي، هڅه وکړئ چې وړه موضوع انتخاب کړئ، فکر ورته وکړئ، هدف ورته ولیکئ او کیسه د هدف له مخې وغځوئ.
۲ـ د هدف ټاکل د لیکوال فکر راټولوي، کله چې فکر راټول شو، ذهن مو یوا ځې د موضوع په هغه زاویه راګرځي چې کیسه پرې لیکو.
یو څوک شطرنج ته ناست دی، هدف یې د لوبې ګټل دي، دی د لوبې تر پایه د بل څه په اړه فکر نه کوي، یوا ځې د شطرنج تختې ته ګوري، فکر یې سره راټول دی، یو ساعت، دوه ساعته، درې ساعته، یوا ځې د لوبې د ګټلو په اړه فکر کوي.
کیسه هم همداسې ده، که هدف ورته ولرو، فکر به مو یوا ځې د هدف په لاسته راوړلو پسې ګرځي، ژور فکر به کوو، نتیجه به یې ښه وي.
۳ـ د هدف ټاکل د تصویر په جوړونه کې هم مهم رول لري، مخکې مو یادونه وکړه چې د کیسې له پاره باید کوچینی هدف ولرو، د هدف درلودل کیسه تصویري کوي او نوي تصویرونه مو په ذهن کې راګرځي.
بېرته د شطرنج مثال ته را ګرځو.

په کوټه کې هر څه دي، مېز، چوکۍ، غالۍ، پردې، پر دیوال را ځړېدلې تابلوګانې، د دیوالي ساعت ټکا....هر څه، خو د شطرنج لوبغاړی په دې یوه پسې هم نه ګرځي، هدف یې یوازې د شطرنج ګټل دي، شطرنج خپله تخته لري، دی یوازې همدې تختې ته ګوري، ټول پام یې سپینو او تورو خانو او د شطرنج دانو ته دی، کله کله د حریف لاس هم تختې ته ور اوږدېږي، دی یې یوازې ګوتو ته ګوري، خو له ګوتو سره یې کومه علاقه نه لري ، د هغه لستوڼې ته یې هم سترګې نه ور اوړي، په دې پسې یې نه ګرځي چې رنګ یې څه دی او په څه ډول تار ګنډل شوی، دی یوازې د حریف په ګوتو کې نیولې دانې ته ګوري چې چېرته یې ږدي او د ده راتلونکی حرکت به څه وي؟
لوبغاړی یوازې د شطرنج تختې ته دقیق دی، که یو مچ پر تخته کېنیني شړي یې ، وروسته بیا په دې پسې نه ګرځي چې ده ته نږدې د چایو په پیاله کې ولوېد که په بله خوا لاړ، ان د دانو (پاچا ، وزیر، اس، پیاده) شکلونه یې هم په ذهن کې حک شویدي، که یې څوک د ظاهري جوړښت په اړه پوښتنه وکړي، ستونزه نه لري، ښه یې ورته تشریح کولای شي.
لوبغاړی د خپل هدف په لاسته راوړلو کې دومره ژور تللی چې د شطرنج د تختې پر سر د دوړو ذرې هم ویني.
څکه نو کیسې ته د کوچیني هدف ټاکل، هغه تصویرونه راباندې ویني چې تر اوسه د بل لیکوال پام نه وي ور اوښتی. که کیسه هدف ولري، عمومي، تکراري او اضافه تصویر به ور نه کړو، تصویرونه به دقیق وي، فکر به مو یوازې د شطرنج په څلور کونجه تخته کې راټول وي او له موضوع وتلي تصویرونه به نه را اخلو.
۴_ د هدف درلودل د اضافه خبرو مخه نیسي.

د فوټبال لوبه به مو لیدلې وي، لوبغاړي نوي دقیقې منډې وهي، هدف یې مالوم دی، ګول وهل او مقابلې ډلې ته ماته ورکول.
د لوبې پر مهال لوبغاړي څه وایي؟
د دوی ټولې خبرې یواځې د لوبې په اړه وي، نه تیره لوبه او نه هم راتلونکې، هماغه ساعت ، د هماغه لوبې له پاره چیغې وهي....
"پاس راکړه ! مخکې شه، حریف ونیسه، ګول... "
دوی په نوي دقیقو کې د بل څه په اړه فکرنه کوي، نه د سیاست په اړه غږیږي، نه د خوراک غم ور سره وي او نه هم دا وایي چې پاچا دوې اوزې لري او که نه؟ !
ټول فکر، هواس او خبرې یې یواځې د لوبې ګټلو ته ځانګړي کړي وي، د فوټبال په مستطیل شکله میدان کې راګرځي، نه اضافه خبرې کوي او نه هم بله موضوع مینځته را اچوي.
لنډه کیسه هم همداسې ده، که هدف ولرو، همدا هدف مو په طبیعي توګه اضافه خبرو ته نه پریږدي، کرکټرونه به بیځایه نه غږوو، هره جمله به مفهوم او مانا لري او په هدف پورې به تړلې وي.
په عمومي توګه، هدف په کاغذ کې د لیکلي ادرس غوندې دی، که ادرس درسره وي، په ګڼ او نابلده ښار کې په اسانۍسره هغه ځای موندلی شئ چې هدف مو وي.

د کيسې نوم

يو وخت مې د يوې مجلې پاڼې سره اړولې، يوه کيسه مې پيدا کړه، ليکلي و:
لنډه کيسه
ځوانيمرګ
که تاسو دا نوم واورئ ، په ذهن کې به مو څه در وګرځي؟
که نور نه وي نيمه کيسه خو درته روښانه شوه، په دې خو وپوهيدئ چې يو څوک به وژل کيږي، يا به هم په خپله مري، هغه هم په ځوانۍ کې !
زموږ ډېر ليکوالان خپلو کيسو ته همدا ډول نومونه ټاکي.
" ارمان يې پوره شو ، شهيد ، نيمه خوا مينه، دوې جنازې..او داسې نور "
دا هغه نومونه دي، چې د کيسې تلوسه له مينځه وړي، لوستونکی مخکې له مخکې د کيسې په محتوا پوهيږي، د کيسې له ويلو خوند نه اخلي.
خو که چيرې کيسه دکيسې له نوم سره سمه پيل شي، دومره جدي ستونزه نه ده.
مثلا: که د کيسې نوم (غلا) وي او په پيل کې کيسه په غلا شروع شي بيا پروا نه کوي.
غلا
احمد په بيړه د پوليسو ماموريت ته زنګ وواهه، په وارخطايي يې وويل:
_هلو ، هلو ! هيله کوم ! مرسته راسره وکړئ، زما کور ته غل راغلی، په هغه بله کوټه کې يې صندوقونه خلاص کړي. توپانچه هم ورسره ده.
په دې توګه کيسه نه واضح کيږي او تلوسه يې له مينځه نه ځي. په دې اړه به د کيسې د تلوسې په برخه کې په تفصيل سره خبرې وکړو.

د کیسې نوم ډېر ضروري دی، ډېر وخت یوائې نوم د دې لامل کیږي چې پر یو چا کیسه ولولو.
تاسو به په تلویزیونونو کې تجارتي اعلانونه لیدلې وي، سوداګر د دې لپاره اعلان کوي چې خپلو تجارتي اجناسو ته خریدار پیدا کړي، دوی د اعلانونو د جوړولو او خپرولو لپاره لګښت په غاړه اخلي، له اعلان جوړوونکو غواړي داسې اعلان ورته جوړ کړي چې د لیدونکو پام ور واړوي ، په بله مانا سوداګر د اجناسو د پلورلو له پاره تبلیغ کوي، د کیسې نوم هم همدا سې دی، که یې مانا او تلوسه درلوده، کیسې ته تبلیغ دی، په ډېرو یې لوستی شي.
څوک نه شي کولای چې ستاسو کیسې ته نوم وټاکي، ځکه کیسه تاسو لیکلې او تر هرچا پخپله ښه نوم ورته ټاکلی شئ، خو په څو ټکو کې لنډه مشوره درکولای شي:
۱_هیڅوخت کیسې ته داسې نوم مه ټاکئ چې نوم د کیسې محتوا روښانه کړي.
۲_په نوم کې خپل شخصي قضاوت مه ور ګډوئ،مثلاً: ښه سړی، بد هلک، هوښیار، ساده، ښکلی، بدرنګه، مظلوم، ظالم... او داسې نور.
۳_کیسې ته هوایي نوم مه ټاکی، نوم باید د کیسې له محتوا سره تړاو ولري، خو نه دا چې کیسه روښانه کړي.
۴_ اول ماشوم پیدا کیږي، بیا نوم ورباندې ږدي، نو لومړی کیسه ولیکئ، بیا نوم ورته وټاکئ، د دې کار ګټه دا ده چې لیکلې کیسه مو په ذهن کې ناسته ده، یو عمومي تصویر ترې لرئ، هره خوا یې سنجولی شئ ، کیدای شي په زړه پورې نوم ورته پیدا کړئ.

د کيسې پيل او تلوسه

د کيسې د جوړښت په اړه يوه اروپايي ليکوال (نوم يې رانه هير دی) پخه خبره کړېده:
" کيسه د مار غوندي ده، سر، مينځ او لکۍ لري، پښې او لاسونه نه شو ورکولای. "
لومړی به د کيسې د پيل او تلوسې په اړه خبرې وکړو.
څه موده مخکې مې يو انګريزي فلم وکوت، لومړنۍ يوې دقيقې يې اړ ايستم چې پوره يونيم ساعت تلويزيون ته کښېنم.
ولې؟ ما څه وليدل؟
يو ځنګل و، ګڼ ځنګل، هسکې ونې يې درلودې، په چوپه چوپتيا کې يو څوک پر وچو پاڼو وخوت، يو تور مار تر يوې وچې ښاخګې را تاو شو، کمره د يوه بنيادم پښو ته سيخه شوه، سرې منډې وهلې... ما يې د ساه ايستلو غږ اوريده...کمره د سړي مخ ته برابره شوه، دی ځوان و، له خولې يې وينې بهېدلې، ګرېوان يې په ختو لړلی ښکارېده.
سړی څو ځايه ولوېد، بېرته پورته شو، ناڅاپه ودرېد، په وارخطايۍ يې پورته وکتل، يو لوی سيوری ورباندې راغی، پرې ور ټيټ شو. ځوان خپلو سترګو ته لاس ونيو، يوه تيره او وحشتناکه کوکه يې له خولې را ووته. يوه رڼا او د يوې دقيقې ختم.
دوهمه صحنه له عادي ژونده پيل شوه، ښار و، ديوې کورنۍ پنځو غړو(مور، پلار او د دوی دريو اولادونو ميلې ته د تګ تياری نيوه. دا چې د فلم پاتې

برخې ښکلې وي او څه پېښ شول، په دې اړه به د کیسې د مینځ او تلوسې په برخه کې خبرې وکړو.
خو زما په ذهن کې د فلم لومړنۍ یوې د قیقې پرله پسې پوښتنې را ولاړې کړې:
دا سړی څوک و؟ په ځنګله کې یې څه کول؟ ولې یې منډې وهلې؟ له څه شي وېرېدلی و؟له لاړو سره یې وینه ولې راتله؟ چا لاس ور اچولی و؟ ځناورو برید پرې کړی و؟ څه خبره وه؟ هغه سیوری د څه و؟ سړي ولې چیغه کړه؟ ایا مړ شو، ایا ایا ایا....په لسګونو نورې پوښتنې، .دا سې پوښتنې چې ما یې ځواب غوښت ، بله لاره نه وه، د فلم د پیل یوې دقیقې پوره یونیم ساعت تلویزیون ته کینولم.
له تخیل څخه به رښتیني ژوند ته راشو.
که په کور،کلي کې یو څوک د یوې پیښې کیسه را ته کوي، نو اصله خبره په پیل کې یادوي:
_ خبر شوې؟
دلته اوریدونکی په طبیعي توګه له موضوع سره دلچسپي ښیي.
_نه ! څه خبره ده؟
_فلانی مړ شو.
اوریدونکی ټکان خوري ، یودم یې په ذهن کې پوښتنې را ولاړیږي:
_ ولې؟ هغه خو روغ .جوړ و؟ تېره ورځ مې ولید ، غنمو ته یې اوبه ور خوشې کړې وې، څه ټکه پرې پریوته؟ چا وواژه، که له بامه را ولوید؟....
اوریدونکی غواړي چې د خپلو پوښتنو د ځواب له پاره په کیسه خبر شي، دی تلوسه لري، نا ارامه دی، خو لومړی تن شاید په عادي توګه کیسه داسې پسې وغځوي:
_سهار له کوره ووت، ویل یې چې سودا راوړم، خپل زوړ بایسکل یې تر ښکرو ونیو، خو کله چې پاخه سړک ته وخوت، موټر وواهه!

یا شاید د کیسې بیان تر دې هم سوړ وي، خو د اورېدونکي تلوسه لا نه ده سړه شوې، دی لا د خپلو پاتې پوښتنو ځواب ته ماتله دی، که څه هم وروسته د هغه یوه یوه پوښتنه په خپل وار سره ځواب شوه، خو دی یې اړ کړ چې کیسه تر پایه واوري.

یا یوه بله خبره،. احمد راځي، ناڅاپه محمود ته وايي چې (علي) کور واخیست. محمود ته پوښتنې پیدا کیږي:

ـ ده خو د بیګاه نه لرل، دومره پیسې یې له کومه کړې؟ غلا به یې کړې وي، نه والله، حتما یې د پیسو لپاره څوک وژلی دی، . نور نور نور....

دلته محمود ته تلوسه پیدا شوه او غواړي چې پوښتنې یې حل او په کیسه پوه شي.

په دغو مثالونو کې قوي خبره او داسې څه چې وروسته تشریح ته اړتیا لري او اوریدونکی تر پایه ورسره ساتي، په پیل کې وشوه.

هر هغه پیل چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي، دا زور لري چې کیسه تر پایه پرې ولولو.

خو قوي پیل قوي فکر غواړي، داسې یو فکر چې لوستونکی د کتاب اېښودلو ته پرېنږدي.

مونږ دوه ډوله ادبیات لرو: کلاسیک او معاصر. په کلاسیکو ادبیاتو کې فولکلوریکې کیسې هم راځي. ډېری دا ډول کیسې له ((و نه وو)) شروع شوېدې، یوه بیلګه:

" وو نه وو د خدای کړه وو، د بنده ورته کاته وو، په پخوا زمانو کې یو پاچا و، ده زوی نه درلود، په زیارتونو وګرځېد، تاویزونه یې په غاړه کړل، د طبیبانو دواوې یې وخوړې، خو پلار نه شو. یو سهار یې یو ملنګ دروازې ته ودرید، پاچا ته یې یوه منه ورکړه، نیمه ده وخوړه او نیمه یې هم میرمنې.

نه میاشتې ، نه ورځې ، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای ګلالی زوی ورکړ. پاچا خوشاله و، ټول خلک یې راوبلل، جشن یې ونیو، ا ووه شواروزه یې دوام وکړ.

وخت تېرېده، ماشوم په ناز او نعمت کې را لوی شو، د ځوانۍ مرحلې ته ورسېد، یوه ورځ یې له یوې بوډۍ څخه دیوې ښاپیرۍ د ښایست خبرې واورېدې، ده هوډ وکړ چې ښاپیرۍ به خپلوي، خو هغې ته رسېدل اسانه خبره نه وه، شرطونه یې لرل. شهزاده باید اوسپنیز بوټونه په پښو کړي وای، تر اوو غرونو اوښتی وای، زمرې یې وژلای وای ،له دیوانو سره مخامخ شوی وای او په پای کې یې له یوه ښاماره د هغه اووه سرونه غوڅ کړي وای.... "

له "وو نه وو " تر اوسپنیزو بوټونو پورې اصلي کیسې درې مخه نیولې وو. دا پخواني نکلونه دي، په هغه وخت کې ښه و، اوس هم په غوږو ښه لګیږي، خو نن بله دنیا ده، هر څه بدل شوي، وده یې کړې، نوښت پکې راغلی. ادبیات هم همداسې دي، اوسنۍ کیسې له پخوانیو سره توپیر لري، که څوک غواړي چې اوس کیسه ولیکې باید له اوسپنیزو بو ټونو، د سفر پرېکړه او د شرطونو له یادولو څخه یې پیل کړي. دا هماغه خبرې دي چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړولی شي. که نه نو په لوستونکي یې څه چې پاچا زوی لري که نه، ډېر خلک بې اولاده دي، یو دې دی هم وي.

د اوسپنیزو بوټونو په پښو کول، لوستونکی د کیسې لوستلو ته هڅوي، په ذهن کې یې پوښتنې را ولاړیږي. ولې ؟ د څه له پاره؟ چیرته ځي؟ څنګه ځي؟ څه کوي؟...

په پیل کې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړه، وروسته بیا په ډېره ساده توګه کیسه له هماغه (وو نه وو) سره تړلی شې، خو شرط دا دی چې دا لینک او ارتباط باید ماهرانه وي.

مثلا:
شهزاده او سپنیز بوټونه په پښو کړل، توره یې راواخیسته، اس ته یې وکتل، د ثټ اوږده ویښتان یې باد رپول...
د اس پر تندي یې لاس تېر کړ، ورو یې وویل:
ــ اووه غرونه مې تر مخې دي، له زمریانو سره به څه کوم، دیو هم د تور غره په تورو ډبرو کې راته پټ دی، خدای خبر ! زه به خپله مینه تر لاسه کړم؟ !
شهزاده پر یوه هواره تیره کیناست، سر یې وځړېد، د لاس اوږدې ګوتې یې په خپلو تورو ویښتو کې تېرې کړې، د خپل پلار خبره یې سترګو ته ودرېده، پلار یې په ژړا کې چیغې وهلې !
ــ د ښاپیریانو له وطنه لیرې ګرځه ! خطر لري، ما یواځې مه پرېږده !
پاچا همدا یو زوې درلود، شل کاله مخکې یې اولاد نه کېده، دی په زیارتونو وګرځېد، تاویزونه یې په غاړه کړل، د طبیبانو دواوې یې وخوړې ،خو پلار نه شو، یو سهار یې یو ملنګ دروازې ته ودرید، پاچا ته یې یوه منه ورکړه، نیمه ده وخوړه او نیمه یې هم میرمنې، نه میاشتې ، نه ورځې ، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای یو ګلالی زوی ورکړ او ....
په دې توګه کیسه تر او سپنیزو بوټونو را ورسوه او وروسته د کیسې قهرمان د شرطونو له پوره کولو سره مخامخ کړه.
دا ډول پیل د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را پیدا کوي، تلوسه ډېروي، دومره زور لري چې کیسه پرې ولولو.
دلته لیکوال یوه بله ګټه هم کولای شي، لوستونکی له شهزاده سره، چې د کیسې اصلي کرکټر دی، ځان خواخوږی ښیي، د هغه په قالب کې ننوځي ، پوهیږي چې سختي ته یې ملا تړلې ده، دی د پلار یو زوی دی، پلار یې هیلې او ارمانونه لري، نو دی به د دغو شرطونو په پوره کولو کې بریالی شي؟ زمریانو

ته به څنګه ماته ورکوي، له دیو نه به په څه ډول خلاصیږي.. او داسې نورې پوښتنې او اندیښنې چې د شهزاده په اړه له لوستونکي سره پیدا کیږي. لوستونکی ځان د کیسې قهرمان ته تر ټولو نږدې ګڼي او له هغه سره پل په پل ګام ږدي.

زموږ ډېرې کیسې له ماضي څخه شروع او حال ته راځي ، دا هم کله کله خوند لري، خو موږ باید د کیسو له نورو جوړښتونو څخه هم ګټه واخلو. کله یې په حال پیل کړو، ماضي ته لاړ شو او کله له حاله د یو چا تېر ژوند ته ور وګرځو، بېرته خپل ځای ته راشو او راتلونکی یې پسې و څېړو، او کله یې هم د راتلونکي پلان په اړه خبرې وکړو، بېرته حال یا ماضي ته لاړ شو. په دې توګه به مو کیسې، ناولونه او هره بله لیکنه له یو رنګه والي څخه ساتلي وي.

مخکې تر دې چې کیسه ولیکئ، اول د کیسې عمومي چوکاټ په ذهن کې جوړ کړئ، یا یې هم د کاغذ پر مخ راوړئ، هر هغه څه چې په کیسه کې ډېر کشش ولري، د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې راولاړې کړي او یا هم قوي غوټه پکې نغښتې وي، هغه په پیل کې راولئ، د پیل دوې ــ درې جملې کولای شي چې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړي، وروسته بیا یوه یوه پوښتنه ځواب کړئ او لوستونکی تر پایه درسره وساتئ.

زموږ ډېر لیکوالان کیسې له هماغه (وو نه وو د خدای کړه وو) څخه پیلوي، خو د کیسې د پیل او نوښت له پاره ډېرې لارې لرو چې یو څو نمونو ته په لنډه توګه اشاره کولای شو:

۱ــ موږ کولای شو چې کیسه وار له واره په لنډو ډیالوګونو پیل کړو:

ــ ته د باز ګل قاتل یې !

ــ نه ! باور وکړه ! زه هغه نه پېژنم !

ـ دا چاړه مې ستا په موټر کې پيدا کړه، عدلي طب وايي چې د چاړې پر لاستي ستا د ګوتو نښې دي.
د ځوان سر وځړيد، سلګۍ يې شوې، يوه شيبه غلی و، وروسته يې په بېړه پورته وکتل، د څارنوال غتې سترګې له سرو رګونو ډکې وې.
ځوان د مېز پر سر ايښې چاړې ته سترګې ور واړولې، تر لاستي پر وينو سره وه، يودم يې وويل:
ـخو دا چاړه زما نه ده، قسم خورم!
څارنوال د ځوان ګرېن ته لاس ور واچاوه، جټکه يې ورکړه، د مېز پر سر ايښی تليفون وشرنګيد، د ځوان ګرېن يې پرېښود، ګوشۍ يې ور پورته کړه، په ستړي غږ يې وويل:
ـ هلو؟
يوه شيبه غلی و، وروسته يې يودم چيغه کړه:
خو زه ثبوت لرم!
دا وخت د کوټې دروازه وټکېده....

۲ـ کيسه له تصوير نه هم پيلولای شو:

ـ نجلۍ منډې وهلې، ټکرې پسې ښخېده، لوڅې پښې وه، ناڅاپه کېناسته، له ښۍ پښې څخه يې ازغی ويست، بېرته يې منډه کړه، شېبه وروسته د رود غاړې ته ورسېده، اوبو ته يې وکتل، سره اوښتې، پر سر يې سپين ځګونه روان ول، د ټوپک ډز شو، مرمۍ يې پښو ته نږدې په يوه پلنه ډبره ولګېده، شنهاری يې پورته شو.

نجلۍ شا ته وکتل، د غونډۍ په پیڅکه کې دوه تنه ښکارېدل، د دې خواته یې منډې ور وهلې، یو ودرېد ، د ټوپک نلۍ یې ور واړوله، نجلۍ ټوپ کړل، په سپینو ځګونو کې ورکه شوه...

۳_ په پیل کې د یوې پوښتنې پرېښودل:

خداینور سره ساه واخیسته، کولبه یې د پټي په مینځ کې ودروله، روان شو، د لښتي په غاړه د توت د ونې سیوري ته کېناست، پټي ته یې وکتل، د کولبې غوایانو د شدیارې په وچو لوټو بوی کېښ.
خداینور یو سوړ اسویلی ویست، تندي یې ګونځې پیدا کړې، له ځان سره یې وویل:
_نه کیږي ! دا پردۍ دهقاني به تر کومه کوم؟ زه پیسو ته ضرورت لرم، ډېرو پیسو ته، ولور مې په مخکې دی.
یوه شېبه فکر یووړ، وروسته یې یو دم وویل:
_اته لکه ! ډېرې پیسې دي، خو څنګه؟ !
ولاړ شو، ګړندي ګامونه یې واخیستل، د کلي خواته یې مخه کړه...د ملک غوایان په شدیاره کې ولاړ ول....

۴_ د کیسې په پیل کې د دوو متضادو نظرونو راوړل:
ګلدین د پړي په یوه سر کې له اوسپنې جوړ لوی چنګک وتاړه، پورته یې وکتل، د سپوږمۍ په رڼا کې د کلا هسک دېوال ویرووونکی ورته وایسېد ، دېوال تر سره هوار و، یواځې ځای ځای د راوتلیو لوټو سیوري ښکارېدل، تر څنګ ولاړ په عمر پاخه سړي ته یې وکتل، ورو یې وویل:

ـ له وسه مې تېره ده !
سړی په خبره کې ورولوېد:
ـ مه کوه ! ته ځوان يې، بايد تر دېواله واوړې، اوس يې وخت دی ! د پلار غچ دې واخله !
ځوان يو دم شاته شو ، په ټيټ وېرېدلي غږ يې وويل:
ـما خو سهار هم درياده کړه ! زه څوک نه شم وژلای !
سړي د واسکټ جېب ته لاس کړ ، توپانچه يې راوايسته، د ځوان په لاسو کې يې کېښوده....
دا يوائې يو څو نمونې وې، موږ کولای شو چې د کيسې لپاره تر دې ښه پېيل انتخاب کړو ، په پېيل کې پوښتنې راولاړې کړئ، له نوښت څخه کار واخلئ او هره کيسه له يوې نوې زاويې پېيل کړئ !
نوښت د کيسې مالکه ده.

د کیسې منځ او تلوسه

زموږ ډېر لیکوالان د کیسې تلوسه ترپایه نه شي ساتلی، غو ته ډېر ژر ترې پرانیستل کیږي او لوستونکی مخکې له مخکې په دې پوهیږي چې خبره څه ده؟

د کیسې په مینځ کې باید کوم ټکي په پام کې ونیسو؟ څرنګه کولای شو، چې تلوسه تر پایه وساتو؟

ښېرته به د فلم پاتې برخې ته راوګرځو.

موږ فلم له کیسې څخه نه شو بېلولی، هر فلم ته لومړی کیسه لیکل کیږي، وروسته په سناریو اوړي او د سینما پر پرده راځي، زه نه غواړم چې ټول فلم درباندې وګورم او هره برخه یې له کیسې سره پرتله کړم، یواځې دومره وایم، چې زما له خپل دیده د کیسې پیل باید څنګه وي او په پاتې برخه کې یې په څه ترتیب تلوسه ساتلی شو.

د فلم په دوهمه صحنه کې یوې کورنۍ مېلې ته د تګ تیاری نیوه، ډېر وخت یې واخیست، خو زه یې ستړی نه کړم، ځکه زما پوښتنې لا نه وې ځواب شوې، ما یې ځواب غوښت.

دریېمه صحنه په ښکلې منظره پیل شوه. یو کوچنی موټر د یوه شنه ځنګله په مینځ کې پر پوخ سړک روان و، په موټر کې ناست کسان خوشاله ښکارېدل ، خندل یې، په خپل منځ کې یې ټوکې سره کولې. ناڅاپه یې د سړک پر غاړه یو بل موټر ولید ، چې پر یوه خوا کوږ و. دوی ودرېدل، د ولاړ موټر ښیښې ماتې وې خو د ټکر کومه علامه یې نه درلوده. په موټر کې د ښکار اسباب او یو کوټ ښکارېده. پلار د کوټ جیب ته لاس کړ، له څو نوټونو سره یې یو د هویت کارت

را ویست، په کارت کې د هغه چا عکس و چې ما د فلم په لومړۍ یوه دقیقه کې لیدلی و.
زما یوه پوښتنه ځواب شوه، هغه سړی ځنګله ته د ښکار په نیت راغلی و. خو لا مې نورې پوښتنې په ذهن کې ولاړې وې.
په بله صحنه کې د کورنۍ غړي د خیمې د درولو لپاره د مناسب ځای په لټه کې ول، دوی د ګڼو ونو په مینځ کې یو هوار وړوکی چمن وموند، د ا وخت دیوه هلک تر مخ یوه تېزه رڼا تېره شوه، دی وارخطا شو، مور ته یې وویل، خو هغې وخندل، خیال او وهم یې وباله، خپل زوی ته یې ډاډ ورکړ چې هیڅ خبره نشته.
دلته زما یوه بله پوښتنه هم ځواب شوه. هر څه چې وي، خو د پیل په یوه دقیقه کې چې ما کوم سړی ولید، له انسانه او یا هم له کوم ځناوره نه وو وېرېدلی، دا بل څه و.
د سپوږمۍ په رڼا کې یوه خړه ښېمه ولاړه وه، چارچاپېره یې هسکې ونې ښکارېدلې، ناڅاپه د ښېمې پر ټاټ یو څه ولګېدل، وړې نجلۍ چیغه کړه، په خیمه کې ځراغ بل شو، ټول د باندې راووتل، مور د خپلې ماشومې لور مخې ته ودرېده، د خیمې پر ټاټ وینې روانې وې، لاندې پر شنه چمن د بنیادم لاس پروت و.
ما د لستوني د ټوټې له رنګه و پېژاند چې لاس د هغه سړی دی چې د فلم په لومړۍ یوه دقیقه کې مې لیدلی و. بله پوښتنه مې هم ځواب شوه، سړی مړ و.
فلم تر پایه له تلوسې ځخه ډک و، مور او پلار په مرموزه توګه وژل کېږي، اولادونه ستونزې وینې، هره نوې صحنه نوې پوښتنې پیدا کوي او تر پا یه مې له ذهن څخه په نوبت یوه یوه پوښتنه وځي.
د فلم وروستۍ صحنه روښانوي چې دا قتلونه د څه لپاره وو او چا تر سره کول.
د ځنګله اروا چې د یوې لویې ونې په اره شوې مونډه کې اوسېده، وخت په

وخت د باندي راوته او له هغو انسانانو څخه يې غچ اخيست چې په بېرحمۍ سره يې د ځنګله ونې و هلې او حيوانات يې ښکار کول.
زما ټولې پوښتنې حل شوې او د فلم د مينځ پېښو او تلوسې هم تر پايه تلويزيون ته کېنولم.
په لنډه کيسه کې هم تلوسه همدا سې ساتلی شو. غوټه بايد ورو ورو وسپړو، يوه يوه پوښتنه ځواب کړو او لوستونکی د کيسې لوستلو ته تر پايه اړ باسو.
يو بل مثال:
يو سړی له کاروانه پاتې شوی و، دښته وه، ګرمي وه، نږدې و چې له تندې مړ شي، پر آس سپور يو بل تن پرې وريېښ شو، د آس پر زين پورې د اوبو يوه پتک ټال خوړ، مړژواندي سړي د اوبو خواست وکړ، خو سپور ورته وويل چې دی په خپله اوږد منزل په مخکې لري، اوبه نه شي ور کولای.
تږي سړي يو پتک اوبه د سروزرو د زرو سيکو په بدل کې ورنه وغوښت، ويې ويل چې د ه ته به هغه ورانه ور وښيي چې هلته زر سيکې ښخې دي، سړي ور سره ومنله، خو پتک يې يو دم ور نه کړ، په لاره کې به يې تږي ته يو يو غوړپ او به ور کولې څو ژوندی پاتې شي او کله چې ټاکلي ځای ته ورسېدل، تږي له اوبو ډک پتک تر لاسه کړ او سپور هم له زرو سکو ډکه کڅوړه په زين پورې وتړله.
که پر آس سپور سړي په پيل کې تږي ته سلامت پتک ور کړی وای، نو د تږي تنده ماتېدله، شايد له خپلې خبرې اوښتی وای او د سيکو تر ځايه نه وای ور سره تللی، خو د سپور کمال دا و چې تږی يې تر پايه هماغسې تږی وساته ، ده ته يې د ژوندي پاتې کېدو لپاره يو يو غوړپ اوبه ورکولې او کله چې يې وخت را ورسېدا او خپل هدف يې تر لاسه کړ، بيا يې ټول پتک ور وسپاره او د تږي تنده ماته شوه.

لیکوال هم باید لوستونکي ته یو یو غوړپ اوبه ورکړي او تر پایه یې تږی وساتي. دی باید یو رهبري کوونکی مهارت ولري، داسي چې د اصلي غوټې تر سپړلو پورې په لاره کې ځینې نورې موانع هم پیدا کړي او لوستونکی اړباسي چې تر دغو خنډونو تېر شي.

که اصلي غوټه د کیسې په مینځ او یا هم تر پای مخکې وسپړل شي، نو بیا د لوستونکي تنده ماته شوه، وروسته له هغه که هر څه لیکو، په حقیقت کې به اضافه خبرې وې.

یوه کیسه هغه وخت ختمه ده ، چې اصلي غوټه وسپړل شي. په بله مانا د اصلي غوټې سپړل یا د راز څرګندول د کیسې پای دی. نو ځکه د کیسې په منځ کې تلوسه، په وار سره یوه یوه پوښتنه ځوابول او تر پایه د اصلي غوټې ساتل ضروري دي.

خو مهمه دا ده چې ا صلي غوټه باید په منطقي توګه وساتو، لوستونکی باید فکر و نه کړي، چې لیکوال په لوی لاس یو څه رانه پټوي. که لیکوال د کیسې له کرکټرونو سره ښکل په ښکل لاړ شي،له پېښو او زمان سره یو ځای حرکت وکړي او تر کرکټرونو مخکې ګام وا نه خلي، نو بیا لوستونکي ته هم د یو څه د پټولو فکر نه پیدا کیږي.

د کیسې پای او تلوسه

فکر وکړئ، ایا تر اوسه مو داسې لنډې کیسې لوستې چې په پای یې نه یاست پوهیدلي؟
د ځینو کیسو پای ګنګ وي، لوستونکی نه پوهیږي چې د لیکوال هدف څه و، اصلي کرکټر څه وکړل؟ غوټه څنګه وسپړل شوه؟
ما ډېرې داسې لنډې کیسې لوستې ، چې په پیل کې یې خوند راکړی، وروسته یې هم د بل مضمون لوستلو ته نه یم پرېښی، خو په ورستیو کرښو یې نه یم پوهیدلی.
که کیسه هر څومره خوږه لیکل شوې وي، خو پای یې ناڅرګند وي، لوستونکي به خوند ترې وانه خلي.
خو د کیسې په پای کې هم باید دومره زور وي چې لوستونکی د کیسې له لوستلو وروسته فکر کولو ته وهڅوي، او کیسه یې په ذهن کې پاتې شي.
بله دا چې د کیسې اصلي غوټه باید تر پایه وساتل شي او د کیسې په وروستی برخه کې وسپړل شي، ځکه کیسه هغه وخت ختمه ده، چې اصلي غوټه وسپړل شي، وروسته چې هر څه لیکو، اضافه خبرې دي، نه لوستونکی خوند ترې اخیستی شي او نه هم د ښې کیسې په چوکاټ کې ځای ورکولای شو.
ښه پای هغه دی چې د لوستونکي د وړاندوینې خلاف وي.

کرکټرونه

هره کیسه کرکټرونه لري، خو په دوی کې یو او یا هم کله کله دوه مرکزي کرکټرونه وي.
کیسو ته هر ډول کرکټر ټاکلی شو، انسان، حیوان او یا هم غیر ژوندي موجودات.
د کرکټرونو ټاکل د کیسې په موضوع پورې تړلي دي، خو مخکې تر دې چې کیسې ته کرکټرو ټاکو، لومړی یې باید پدې اړه فکر وکړو:
۱_زموږ مرکزي کرکټر څوک دی؟
۲_څه ډول څېره لري؟
۲_څه یې خوښیږي او له څه نه یې بد راځي؟
۴_شخصیت یې څه ډول دی؟
کله چې مو مرکزي کرکټرله هر اړخه په ذهن کې جوړ او قانع شوئ، قلم او کاغذ را واخلئ او د هغه د نوم تر څنګ، د هغه ځینې مهمې ځانګړنې هم ولیکئ.
د دې کار ګټې څه دي؟
تېر کال مې یو ناول لوست، څو پاڼې لا پاتې وې چې یودم په کیسه کې داسې یو نوی نوم راګډ شو، چې نه مخکې زمینه سازي ورته شوې وه او نه یې هم په کیسې پورې اړه درلوده، یو ناڅاپه له اسمانه راولوېد او په کیسه کې یې د مرکزي کرکټر ځای ونیو، دوو_دریو پاڼو سترې کړم، خو وروسته مالومه شوه چې دا هماغه د کیسې مرکزي کرکټر دی، یوازې نوم یې بدل شوی و.
که د ناول لیکوال د کرکټرونو د خصوصیاتو لیست لرلی، فکر نه کوم چې دومره لویه تېروتنه به ترې شوې وای.

په لیکلې بڼه د کرکټرونو د خصوصیاتو درلودل، په منطقي توګه د کیسې په لیکلوکې مرسته راسره کوي، د مثال په توګه:
موضوع مو وټاکله، غواړو چې کیسه پرې ولیکو، مرکزي کرکټر یې هم احمد نومیږي. لیکو !

نوم	:	احمد
سن	:	پنځوس کلن
مدني حالت	:	متاهل
زده کړه	:	نالوستی
اولادونه	:	پنځه (درې لوڼې، دوه زامن)
کسب	:	بزګر
د اوسېدو ځای	:	کلی
ظاهري بڼه	:	ډنګر، له ونې ټیټ، اوږده ږیره، پکه ککرۍ،

لمر سوځولی مخ، ځړېدلې سترګې، پر تندي د کالداني ننبه، له سپږمو راوتلي اوږده ویښتان، زیږه لاسونه....
رواني خصوصیات: عاجز، بې زړه، د حوصلې خاوند، له بدو لیرې، دینداره، د سختیو په وړاندې زغم لرونکی، په هره خبره کې د (خوار مه شې) تکیه کلام ....
او ځینې نور ټکي...
که دا لیست راسره وي، نو هیڅکله به د احمد نوم راځخه بدل نه شي. احمد به په طبیعي توګه د کیسې تر پایه د یوه پنځوس کلن سړي په قالب کې اچوو (خویونه، عادتونه به یې همدې عمر ته مناسب وي) . دی به کله هم په دې پسې ونه ګرځي چې د اولادونو د نه درلودلو په پلمه دوهم واده ته زړه ښه کړي، احمد یو نالوستی بزګردی، د کرکیلې په کارونو ښه پوهیږي، د کیسې تر پایه به نه)

معلم) شي او نه هم(ډاکټر). ژبه به يې هم د يوه کليوال بزګر په څېر کليوالي وي، هيڅکله به (د کوروډان) پرځای (مننه) ونه وايي....
د احمد ککرۍ پکه ده، د کيسې تر پايه کاکل نه شي پرېښودلی، دی عاجز او ډارن دی، بد نه خوښوي، ځکه به تر خپله وسه د کلي له ملک سره بدۍ ته زړه ښه نه کړي.
احمد پنځه وخته په ملا پسې درېږي، دا منطقي نه ده چې له کوم قانع کوونکي دليله پرته، د سهار په اته بجې له خوبه راپورته شي.
او داسي نور..
که موږ د احمد په اړه مخکې له مخکې مالومات ولرو او مهم خصوصيات يې را مالوم وي، احمد به په کيسه کې يواځې په هماغه مخکې ترمخکې ټاکل شوي قالب کې راګرځي، په دې توګه به د احمد کړه وړه او نورې ځانګړنې منطقي او د ليکوال په واک کې وي، لوستونکی به دا نه وايي چې نه، احمد د دې کار وړ نه دی او يا هم دا کار نه شي کولای.
که د کرکټر خصوصيات ولرو، دا به راته روښانه وي چې ايا زموږ ټاکلی کرکټر د دې توان لري چې د کيسې هدف تر لاسه کړي؟ ايا په منطقي لارو خپل هدف ته رسيدی شي؟ ايا د کيسې د هدف د تر لاسه کولو لپاره مو وړ (مناسب) کرکټر غوره کړی او که نه؟
مخکې له مخکې ليکلي خصوصيات، دغو ټولو پوښتنو ته ځوابونه وايي، ليکوال نه پرېږدي چې وروسته له ستونزو سره مخ شي او يا هم کيسه له منطقي پلوه کمزورې کړي.
مخکې له مخکې د کرکټرونو خصوصيات ليکل د دې لامل کيږي، چې کرکټر د لوستونکو لپاره واقعي وبريښي، علت دا دی چې کرکټر په منطقي توګه

معرفي کیږي او لوستونکی د هغه په کړو وړو باور کوي او ریښتینی ورته ښکاري.
که وغواړو چې کرکتر لا ښه وپیژنو، د کرکتر له خصوصیاتو سره باید په یوه جمله کې د هغه هدف هم ولیکو:
د بېلګې په توګه:
احمد: احمد په کیسه کې د دې با عث ګرځي چې مینه او زغم په کرکه او بې حوصله توب بریالی کړي.
که د کرکتر له خصوصیاتو سره دا جمله لیکلې وي، احمد به د کیسې تر پایه زغم ولري، دی به په طبیعي توګه هرې ناخوالې ته په مینه ځواب وایي او د نورو کینې به په صبر او حوصله ځوابوي.
په دې توګه به په کرکتر کې ناڅاپي او غیر منطقي بدلون نه راځي، داسې به نه وي چې په پیل کې مینه ناک وي، خو څو پاڼې وروسته له دلیله پرته په ظالم او کینه ګر انسان بدل شي، دی به د لیکوال له غوښتنې سره سم په منطقي توګه خپل هدف ته ورسیږي او هیڅکله به داسې څه ونه کړي چې له مینې او حوصلې سره په ټکر کې وي.
له مرکزي کرکتر څخه پرته نورو کرکترونو ته هم مخکې له مخکې د داډول خصوصیاتو ټاکل ښه دي، که لیکوال د کیسې د لیکلو پر مهال کله کله ورته وګوري، د کرکترونو له خویونو، خواصو او ان خبرو سره عادت پیدا کوي، هر حرکت به یې د دوی په واک کې وي او په پای کې به خیالي کرکتر نه بلکې یو واقعي انسان ورته ښکاري، داسې احساس به کوي لکه په ریښتینې توګه چې له دغو کسانو سره مخامخ شوی وي، هغوی پیژني، خبرې یې ورسره کړې وي او ډېر رازونه یې ور مالوم وي، ځکه ځینی لنډې کیسې څو مخه لیکل کیږي او د کیسو تر پایه به د کرکتر ټول خصوصیات د لیکوال په ذهن کې ناست وي.

د لنډې کیسې لپاره د کرکټرونو لنډ خصوصیات کافي دي، خو که ناول لیکو د هر کرکټر په اړه باید مخکې له مخکې ډېر څه ولیکل شي، ځینې لیکوالان د ناول لپاره د کرکټرونو ټول کردار، پېښې ، ستونزې...مخکې له مخکې لیکي او ځو مخه پرې ډکوي، که ساده ووایو ،مخکې له مخکې په لنډه توګه د کرکټر کیسه او په ناول کې رولونه، ناکامي او بریالتوب د کاغذ پر مخ راوړي چې دیته ستوري لاین وایي.
د کرکټر په اړه بله مهمه خبره دا ده چې لیکوال باید د کرکټرونو له روح او روان څخه خبر وي، د هغه خویونه ور مالوم وي او د دې په اړه مالومات ولري چې له څه سره مینه لري، څه وخت غوسه ورځې او په څه شي خوشاله کیږي.
بریالی لیکوال په کرکټر کښنه کې ډېر زیار باسي، دی کرکټر تر هغو په ذهن کې اړوي را اوړي چې له خیالي کرکټر څخه ژوندی موجود جوړ کړي، د هغه له ظاهري او باطني جوړښت سره اشنا شي او وروسته یې په داستان کې ولوبوي.
په بله مانا ، لومړی کرکټر ژوندی کړه، له هغه سره خبرې وکړه، په خوی او عادت یې پوه شه او وروسته که بیا په کیسه کې ستاسې له خوښې سره سم لوبیدای شوای او ټاکلي رول ته مناسب وي، ځای ورکړئ.
موږ باید هڅه وکړو چې کیسې ته د اړتیا پر بنسټ کرکټرونه وټاکو ، ځکه لنډه کیسه ډېرو کرکټرونو ته اړتیا نه لري، د اړتیا په اندازه د کرکټرونو ټاکل د دې لامل ګرځي چې کیسه په طبیعي توګه وغځیږي او له اضافه خبرو مخنیوی وشي.
موږ هره ورځ له ډېرو خلکو سره مخامخ کیږو ، خو دوه کسه کټ مټ په یوه څېره او یو رنګه خویونو نه شو موندلی، په کرکټر جوړونه کې هم باید دې ټکي ته پام وکړو، زموږ هر کرکټر باید له بل یوه څخه بېل وي، بېله څېره ولري او عادتونه یې سره نږدې نه وي. دا کار په طبیعي توګه د کرکټرونو په جوړونه کې نوښت

راولي او لوستونکی په خپل ذهن کې له مختلفو څېرو او خویونو سره مخامخ کیږي.
بله خبره دا چې د کرکټر لپاره هیڅوخت خیالي څېره او خیالي عادتونه مه ټاکئ، د بېلګې په توګه: د یوې کیسې کرکټر مو یو سوالګر دی، فکر وکړئ، تاسو به په ژوند کې ډېر سوالګر لیدلي وي، له ډېرو سره به مو تر خپله وسه مرسته کړې وي او د ځینو تر مخ به بڼویه تېر شوي یاست، خو په دغو ټولو کې به داسې سوالګر هم و چې د پنځو افغانیو پر ځای مو د شلو او یا هم د پنځوسو نوټ ورته نیولی وي، ولې؟
یا به د هغه ظاهري خوارې څېرې او خیرن شلېدلي لباس دردولي یاست او یا به هم هماغه سوالګر د خواست په چل ښه پوهېده، په سوالګر کې به یو څه و چې ستا پام یې د ځان خواته وراړولی و، که نه نو یا به ښویه ترې تېر شوی وې او یا به دې هم جېبونه په ماتو روپو پسې لټول.
کیسې ته هم همدغه سوالګر وټاکئ، هماغه خویونه، عادتونه او خواره څېره ورکړئ چې تاسې په واقعي ژوند کې ورسره مخامخ شوی یئ، که دې لوڅې پښې لیدلې وي، چپلکې مه ور په پښو کوه، مچان مه ترې شړه او د هغه لوڅو اوږو ته واسکټ مه وراغونده. هماغسې کرکټر جوړ کړه لکه تا چې په واقعي ژوند کې لیدلی وي، ان که دې د خواست پر مهال د هغه ترحم پاروونکي کلمات په یاد وي، ستا کرکټر هم باید هماغه توري په خوله راوړي.
دا یوائې یو مثال و، کله چې موږ کرکټر جوړوو، جوړ شوی کرکټر باید د هغه چا په قالب کې واچوو، چې موږ په واقعي ژوند کې لیدلی وي، خبرې مو ورسره کړې وي، خوی، عادت او څېره یې را مالومه وي، که داسې وکړو نو موږ به په ریښتیني توګه د کرکټر روح ته ور ننوتي یو او یو کامیابه کرکټر به مو انځور کړی وي.

اووه_ اته کاله مخکې مې د فرانسوي لیکوال ویکتور هوګو ، (بینوایان) ناول ولوست، مرکزي کرکټر یې ژان والژان نومیده، ژان والژان په پیل کې غل او مجرم و ، خو وروسته یوې قوي پیښې د ده ژوند وربدل کړ، دی په یوه مهربانه انسان بدل شو ، تل به یې هڅه کوله چې نورو ته ګټه ور ورسوي، خوبیا هم ټولنې په سپکه سترګه ورته کتل او د (ژاور) په نوم د پولیسو د یوه افسر تر تعقیب لاندې و....

په دې کتاب کې د داستان مرکزي کرکټر (ژان والژان) دومره ژوندی انځور شوی چې د ده سختیو ته مې څو ځله اوښکې تویې کړې ، فکر مې نه کاوه چې دا به یو خیالي کرکټر وي، د ده هرې بریا ته به خوشاله وم او په هره ناکامی یې ځوریدلم.

مثبت او منفي، دواړه کرکټرونه باید دومره ژوندي وي چې د لوستونکي په زړه او دماغ کې ځای ونیسې، د مثبت کرکټر هره کامیابي باید د لوستونکي لپاره د هغه خپله کامیابي وي، د هغه په خوشالۍ خوشاله شي او د ستونزو پر مهال په زړه کې د حل لارې ورته ولټوي، خو د منفي کرکټر له جرم او جنایت څخه کرکه وکړي او د هغه ضد وي.

ما ډېرې داسې کیسې لوستې دي چې خان او ملک تر اندازې چاغ، خشن او بدشکله پکې معرفي شویدي، علت یې دا دی چې ځینې لیکوالان د کرکټرونو په جوړولو کې زحمت نه ګالي، د نورو کرکټرونه را اخلي او څه چې یې د بل په کیسه کې لوستي وي، دی هم خپل کرکټر ته هماغه څېره ورکوي، حال دا چې ډېر خانان او ملکان شته چې جذابه څېره لري، له زړونو هم نرم او مهربانه دي.

ځکه نو د کرکټرونو څېرې، خویونه او عادتونه باید توپیر سره ولري، موږ باید په خپله کرکټر جوړ کړو، نه دا چې د نورو تیاره مړي راواخلو او داسې وښیو چې دا زموږ د خپل زحمت نتیجه ده.

بله مهمه موضوع د کرکټر بدلون دی، که غواړو چې یو کرکټر ته بدلون ورکړو ، دا بدلون باید منطقي وي، داسې نه چې د لسو تنو قاتل، ناڅاپه له قوي دلیله پرته توبه وباسي او په یوه مهربان انسان بدل شي.
کیسه له کرکټره پرته نه لیکل کېږي، ځکه نو باید د کرکټرونو په جوړولو کې بیړه ونه کړو ، زیار وباسو او کله چې ژوندي شول، په حرکت راغلل،او زموږ په ذهن کې یې ځای ونیو ، وروسته په کیسه کې ځای ورکړو.

د کيسې ژبه

زما د لنډو کيسو لومړۍ ټولګه "سره سيلۍ" نوميږي دا کتاب اوه_ اته کاله مخکې چاپ شو، ځينو کسانو ولوست، را ياده يې کړه چې کيسې يې بدې نه دي، هدف لري تصويرونه هم په زړه پوري دي، خو په ځينو ټکو يې نه دي پوهېدلي.
هغه وخت مې دا خبره زړه ته نه لوېده، په ژبه کې مې کوم مشکل نه ليد، هره کرښه او هره کلمه واضح راته ښکارېده، خو وروسته مې پام شو، چې دوی په حقه ول، ما په کيسو کې ځينې داسې کلمات را اخيستي وو چې يواځې زه او د غزني د قره باغ ځينې او سيدونکې پرې پوهېدل.
که موږ هر څومره زړه راکښونکي موضوع ولرو او د کيسې په ټولو اړخونو پوه يو، خو چې د ويلو چل يې نه وي را معلوم، نه به په خپله له کيسې څخه خوند واخلو او نه به هم لوستونکو ته په زړه پوري وي.
ځکه نو د کيسې ژبه ډېره مهمه ده.
۱_ د ژبې ساده والی:
يوه ملګرې مې د يوې کيسې موضوع پيدا کړې وه، مخکې تر ليکلو يې راته وويله، په ويلو کې يې خوند پروت و، خو کله چې مې په مجله کې د همدې کيسې ليکلې بڼه ولوستله، دومره پيچلې کلمات يې پکې را اخيستې ول چې لوستلو يې د زړه زور غوښت.
تليفون مې ورته وکړ، دليل يې داو چې ليکل بايد تر ويلو توپير ولري.
ماته هغه د شپون صاحب خبره را په زړه شوه: " موږ نثر وايو، اورو يې، خو ليکلی يې نه شو. "

ځیني لیکوالان چې څه لیکي، د لیکلو لپاره په پېچلو کلماتو او اصطلاحاتو پسې ګرځي، کتابونه پسې ګوري او له نورو څخه پوښتني کوي. دوی په دې فکر کې دي چې مغلق او پیچلي کلمات کیسه او یا هم کومه بله لیکنه پیاوړې کوي او په دې سره پخپله لیکوال پوه او د ډېرې مطالعي خاوند ښکاري، خوپوښتنه داده چې موږ د چا له پاره کیسه او یا هم کومه بله لیکنه لیکو؟ ایا هغوی په دا ډول پېچلو کلماتو پوهیږي؟ایا د مغلقو تورو کارول هنر دی؟

زموږ په کلي کې یو سپین ږیری و، ده په ځوانۍ کې ماموریت درلود ، ان د زړښت تر مهاله یې په ژبه ډېر داسې کلمات راوړل چې نورو ته به د پوهاوي وړ نه ول، وروسته د " مامور لغت پران " په نوم مشهور شو، خو ده به ویل: " داخلک ملامت نه دي. مکتب یې نه دی ویلی. "

که موږ د خلکو لپاره لیکل کوو، ژبه موهم باید د هغوی لپاره وي. هنر هم په ساده ژبه کې دی، اوسني ادبیات ساده ژبه خوښوي، داسې ژبه چې له ساده والي سره سره د لیکوالۍ هنر هم پکې پروت وي، هنر په پېچلو لغاتو او اصطلاحاتو کې نه دی، هنر نور اړخونه لري چې ژبې ته خوند وربخښي او یو عمده لامل یې د ژبې ساده والی دی.

د ژبې ساده والی دا مانا نه لري چې څه وایو، هغه ټول باید د کاغذ پرمخ هم راوړو، بلکې هدف مو د جملو په بسته بندۍ او د لغاتو او اصطلاحاتو په کارولو کې دی.

شاید زما دا خبره د ځینو لوستونکو خوښه نه شي، خو ډېر پښتنانه د "ټولټاکنو " کلمه نه پیژني، دوی یې انتخابات بولي، د " ښوونځی " " ټولګی) " او " ښوونکی " له کلماتو سره هم نا اشنا دي، د " مکتب " "صنف " او " معلم " په نومونو یې یادوي. موږ باید په هغه ژبه کیسه و لیکو چې خلک خبرې پرې کوي، ورباندې پوهیږي او ورته روښانه وي.

۲ـ په لنډو فاصلو کې د یورنګه تورو او فعلونو کارول:
تېر کال مې د یوه لیکوال پر یوه کیسه باندې نظر څرګند کړ، د نقد یوه برخه د تورو او کلماتو د کارولو په اړه وه، غواړم چې د موضوع د لا روښانتیا لپاره د هماغه کیسې ځینې برخې را واخلم.
په لومړیو دوو پاراګرافونو کې دوه ځایه لیکل شوي وو: " قلم یې راواخیست ، کاغذ یې راواخیست "
په دومره لنډه فاصله کې دوه ځایه د "راواخیست" کلمه ښه نه راځي، که یو ځل "راواخیست "لیکو، دوهم ځل باید په یو ه بل فعل پسې وګرځو، مثلا "کاغذ ته یې لاس کړ".
بل ځای داسې لیکل شوېدي " تر لیکلو کرښو لاندې یې هسې ګډې وډې کرښې و ایستلې، د کرښو تر څنګ یې یوه غټه سترګه انځور کړه... "
په لنډه فاصله کې درې ځایه د "کرښې " توری راغلی دی.
دلته که یو ځای کرښه لیکو، بل ځای لیکه ښه راځي، دربیم ټکي ته هیڅ اړتیا نه پیدا کیږي.
" د کرښو تر څنګ یې یوه غټه سترګه انځور کړه " که داسې ولیکو(ترڅنګ یې یوه غټه سترګه انځور کړه " هماغه مانا ورکوي. خپله د "څنګ " توری، هماغه د "کرښې "ترڅنګ راښیي.
بله جمله:
" کتابچه یې له نورو کتابونو سره په پلاستیکي پاکټ کې کېښوده او په هغه ځوکۍ کې یې کېښوده چې څو شیبې مخکې نصیر ناست و... "

دلته د لومړي " په پاکټ کې کېښوده " پر ځای " په پاکټ کې واچوله " ښه راځي، په دې توګه به مو په لنډه فاصله کې دوه ځایه د "کېښوده" کلیمه نه وی کارولې.

بل ځای لیکل شوي دي " یو ځل بیا د نصیر سترګو ته ځیره شوه، دومره ورته ځیره شوه... "

دلته که لومړی "وکتل " راشي، له یورنګه والي څخه یې ژغوري.

بل ځای: "فریبا تر پښو لاندې ځمکې ته کتل، تر ژبه لاندې یې وویل... "

دوه ځله د لاندې کلیمه راغلې، " فریبا تر پښو لاندې ځمکې ته کتل "دلته د لاندې ټکی اضافه دی،که ساده ولیکو "فریبا ځمکې ته کتل " هماغه مفهوم لري، که فریبا پر ځمکه پل ایښی وی، بیا څنګه تر پښو لاندې ځمکې ته ګوري ! ! !

بله جمله: "ډېره ډېره مننه، د تابلو او کتابچې په خاطر ځانته مننه کوم. "

که یو ځای مننه لیکو ، بل ځای د منني پر ځای کوم بل توری کارولی شو. "کور ودان ، ژوندی اوسې یا داسې نور".

بل ځای " فریبا یې لاس په لاس کې ونیو " که ولیکو: " فریبا یې لاس ونیو " هماغه مانا او هماغه تصویر لري. ځکه نیول د لاس په واسطه تر سره کیږي.

بله جمله " د مریم ښکلیو سترګو ته یې وکتل، هغې هم ورته وکتل... "که ولیکو: " هغې هم سترګې ور واړولې "نو په لنډه فاصله کې به دوه ځایه د "وکتل " ټکی نه وي راغلی.

بل ځای " نور هم انځور ته نږدې شو ، ښه ورته ځیر شو "

داسې لیکلی شو " نور هم انځور ته نږدې شو ، په ځیر یې ورته وکتل " په دې توګه یو ځای د " شو "ټکی کمېدی شي.

په کیسه کې داسي ډېر یو رنګه توري وو چې په لنډو فاصلو کې سره راغلي دي، دا په مفهوم او مانا کې کوم بدلون نه راولي، ټولو ته د پوهاوي وړ دي او د عادي لوستونکو دومره پام هم نه وراوړي، خو توري او کلمات د ښنتو په څېر دي، که په یوه دېوال کې یوه ښنته راوتلي وي او یاهم په خپل مناسب ځای نه وي ایښودل شوي، ټول دېوال بد ښکاري،ځکه نو په هره لیکنه کې د تورو او کلماتو ټاکل او مناسب ځای ته دقت په کار دی.

پښتو یوه غني ژبه ده، یوه شي ته ډېر کلمات لرو، په مختلفو نومونو یې یادولی شو، دا نومونه دومره ګنګ هم نه دي، ټول پرې پوهېدای شي، نو ځکه جمله بندۍ او د کلماتو او فعلونو کارولو ته باید پام وکړو.

که یو ځای لیکو "راته ویې کتل "بل ځای "سترګې یې راواړولې "ښه راځي، "مخ یې راواړاوه "هم همدا مانا ورکوي.

په یوه کیسه کې مې ولوستل: "انځرګل ځوان و، د پلار یو زوی و او له رنګه ښایسته و. "

دري ځایه په لنډه فاصله کې د " و " ټکی راغلی دی. کیدای شي داسي یې ولیکو:

انځرګل ځوان و، پلار یې همدا یو زوی درلود، له رنګه ښایسته ښکارېده.

یا نوري جملې، خو شرط یې دا دی چې په لنډو فاصلو کې یورنګه توري او فعلونه را نه وړو،ځکه د ژبې خوند ته زیان رسوي.

ډیالوګ

ډیالوګ د کرکټرونو خبرو ته وایي، یا به له ځان سره غږیږي او یا هم له نورو سره.
له ډیالوګونو پرته هم کیسه لیکل کیدای شي، خو د خوند له اړخه به کمزورې وي، ځکه ډیالوګ کیسه ژوندۍ کوي، په حرکت یې راولي او له یورنګه والي څخه یې ساتي.
د ډیالوګ لیکنې په برخه کې باید ځینې ټکي په پام کې ونیسو.
۱_ جلات خان کلي ته راغی، تر غرمې یې ناروغان وکتل، ماسپښین له کوره ووت، په پټي کې یې دهقان ولید، ورغی، له سلام وروسته پر پوله ورته کېناست، دهقان ته یې وکتل، ځمکه یې اړوله، پر سپیره غاړه یې مړې خولې راماتې وې...
جلات خان وویل:
_ ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
دهقان پر خپل تندي لستونی تېر کړ، په خندا یې وویل:
_ ډاکټر صاحب! نوې زراعتي ټکنالوژي پیسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسایل نه شو اخیستلای.
دې ډیالوګونو مو په ذهن کې کومې پوښتنې را ولاړې کړې؟
بېرته به د ډاکټر خبرې ته راوګرځو:
_ ولې له نوې زراعتي تګنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
جلات خان ډاکټر دی، په ښار کې یې پوهنتو ن ویلی او ډېر کم کلي ته راځي. د ده له خولې د ټکنالوژۍ ټکی بد نه ښکاري، له منطقي اړخه هم کومه ستونزه نه لري، ځکه دی لوستی دی او په داسې محیط کې یې زده کړه کړې چې هلته یې د

(ټکنالوژۍ) په خبر نور ډېر پيچلي کلمات او لغتونه اوريدلي او د ده په ذهن کې ناست دي.
اوس به د د هقان خبره راواخلو:
ـ ډاکټر صاحب ! نوې زراعتي ټکنالوژي پيسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسايل نه شو اخيستلای.
دا ډيالوګ د مانا او ګرامر له اړخه کومه ستونزه نه لري، خو زموږ ډېره برخه دهقانان نالوستي دي، ټول عمر يې د پټيو په اړولو او زراعتي کارونو کې تېرېږي، نه يې د ټکنالوژۍ نوم اوريد لی او نه يې هم په مانا پوهيږي. نو د يوه دهقان له خولې د دارنګه کلماتو راوتل له منطقي پلوه د باور وړ نه دي. که يو لوستی کس له دهقان څخه وپوښتي:
ـ ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
د دهقان لومړی پوښتنه به دا وي؟
ـ څه؟
لوستی کس اړ دی چې د نوې زراعتي تکنالوژۍ په اړه لنډ توضيحات ورکړي.
ـ يعني، تراکتور، ټريشر، د غنمو د ريبلو ماشينونه....
دهقان په ساده ژبه ځواب ورکوي:
ـ ډاکټر صيب ! دا شيان پيسې غواړي، موږ د بيګاه نه لرو، ټريکټر او نور ماشينونه نه شو اخيستلای.
له دې مثال څخه هدف دا دی چې په کيسه کې بايد هر څوک له خپلې پوهې او ټولنيز موقف سره سم وغږوو. ان د دوی له ډيالوګونو څخه هم بايد د دوی سويه مالومه شي او خپل کرکټر داسي وغږوو چې خبرې او مالومات يې د دوی له پوهې او ټولنيز ژوند سره سم وي.

۲ـ په ډیالوګونو کې باید د تکراري خبرو مخه ونیسو.
احمد:
ـ په کور کې څه خبرې وې؟
محمود:
ـ په کور کې کراره کراري وه.
دوهم ډیالوک "په کور کې " د لومړي ډیالوګ تکرار دی.
لیکو:
ـ کراره کراري وه.
لوستونکی پوهیږي چې هدف "کور " دی، ځکه په لومړي ډیالوګ کې یاد شوی، نو له تکرار څخه یې باید ډډه وکړو.

۳ـ یو مثال:
احمد: څنګه ! زموږ سیمه دې خوښه شوه؟
محمود: هو والله ! سیبانو یې ډېر خوند راکو.
احمد: ګرمي نه ده؟
محمود. یه !
فکر وکړئ ! محمود به د کوم ځای وي؟
د کندهار د ځینو سیمو اوسیدونکي "منې " د " سیبانو " په نوم پېژني او د " نه " پر ځای "یه " وایي.
دلته د دې یادونه ونه شوه چې محمود د کوم ځای اوسیدونکی دی، خو د هغه له لهجې څخه پوه شوو چې په کندهار پورې اړه لري.
په ډیالوګونو کې د هرې سیمې اوسیدونکي باید د هغوی په خپله ژبه وغږوو.
دا کار کیسې ته خوند وربخښي او د کیسې منطق پیاوړی کوي.

شاید پوښتنه پیدا شي چې ډېر کلمات او اصطلاحات عام فهمه نه دي، یو اځې په یوې سیمې پورې اړه لري او ټول لوستونکي نه پرې پوهیږي.
که موږ کومه مقاله ، د مکتب کتابونه او یا هم تحقیقي رپوټ لیکو، نو د سیمه ییزو کلماتو او اصطلاحاتو راوړل به مناسب نه وي، خو ادبي لیکنې داسې نه دي، ادبي لیکنې هغه وخت خوندورې راځي چې نوي کلمات او اصطلاحات ولري، نویو سیمو ته مو ورولې او له نویو لهجو، تصویرونو او رواجونو سره مو اشنا کړي.
خو شرط یې دا دی چې د نویو نومونو، کلماتو او اصطلاحاتو تر ځنګ باید په قوسونو کې د دغو کلماتو او اصطلاحاتو هغه نومونه هم ولیکو چې د هرې سیمې لوستونکو ته د پوهاوي وړ وي.
۴: د شخړو او جدي موضوعاتو په بیانولو کې مقابل کس په طبیعي توګه زموږ په خبرو کې رالویږي، دی دومره صبر نه کوي چې زموږ خبرې خلاصې شي او دی د خبرو وار ونیسي. نو کله کله په کیسه کې د ډیالوګونو قطع کول او په خبرو کې د مقابل لورې ورلوبدل طبیعي ده او باید په ډیالوګونو کې په پام کې ونیول شي.
مثلا:
احمد غواړي ښار ته لاړ شي، دی د کرایي موټر د مخې په سیټ کې ناست دی، محمود راځي او ورته وایي چې د مخې سیټ ده نیولی.
محمود: وه وروره، دا خادر نه وینې! دا مې ځکه د مخې په سیټ کې ایښی چې دا ځای زما دی.
احمد: ته تر اوسه چېرته وې، ما دا ځای تر تا مخکې نیولی، زه خو څه مفت نه ځم، کرایه ورکوم، د شا سیټونه خالي دي، څه با با خپل کار دې کوه! والله که مې د تا پلار له دې ځایه جګ کې....

په طبیعي توګه محمود د مقابل لورې اوږدې خبرې نه اوري، ځکه دی د احمد په لومړنۍ جدي خبره عکس العمل ښکاره کوي، لکچر ته یې نه پرېږدي او د هغه په خبره کې ورلوېږي.

محمود : وه وروره، دا ځادر نه وینې ! دا مې ځکه د مخې په سیټ کې ایښی چې دا ځای زما دی.

احمد: د شا سیټونه خالي دي، ته کولی شې چې هلته کینې

محمود: ولې ! ته تر ما ښه ځوان یې !

احمد: ته تر اوسه چېرته وې، ما دا ځای تر تا مخکې نیولی

محمود: نو ته ړوند یې، ځادر نه وینې !

احمد: زه خو څه مفت نه ځم، کرایه ورکوم...

محمود: په خبره نه پوهېږې !

احمد: والله که مې د تا پلار له دې ځایه جګ کې.

محمود: پلار ته مه تېرېږه، اوس به مالومه شي چې سیټ د چا دی.

خو کله کله د ضرورت له مخې یو څوک باید اوږدې خبرې وکړي. د بېلګې په توګه که یو په خبره پوه سپین ږیری یا عالم نصیحت کوي او یا هم کوم استاد درس تشریح کوي، له منطقي پلوه د هغوی په خبرو کې ورلوېدل طبیعي نه ده، خو دا ډیالوګ هم د ماتولو لارې لري. دا ډول ډیالوګونه باید په یوه عمل مات شي.

لکه:

استاد وټوخل، د مېز پر سر ایښی ګیلاس یې ورپورته کړ، دوه درې غوړپه اوبه یې تر ستوني تېرې کړې او خپلې خبرې یې پسې وغځولې:

۵: ډیالوګونه باید لنډ وي، ځکه په عادي ژوند کې څوک اوږدې خبرې نه کوي، له بلې خوا اوږده ډیالوګونه، لوستونکی ستړی کوی، طبیعي نه ښکاري، د کرکټر د پیل جمله یې له یاده وځي او د کیسې خوند له مینځه وړي.

احمد: د ټکسي کرایه لرې؟

محمود: خپل موټر راسره دی.

احمد: لاره خامه ده؟

احمد: هو ! خو ټوله نه.

۶: هیڅکله د ډېرو کرکټرونو خبرې یو ځای مه راوړی، په دې مانا چې ډیالوګونه د لیست په بڼه مه لیکی، ځکه دا کار له لوستونکو لاره ورکوي، دوی نه پوهیږي چې دا خبره د کوم کرکټر له خولې را ووته. خو که د مجبوریت له مخې په کیسه کې تر دوو زیات کرکټرونه غږوو، باید څه وکړو؟

بېلګه:

په یوه کیسه کې څلور کرکټره لرو، دوی ټول پر پوله ناست دي او د وچکالۍ غم ورسره دی..

ــ یاره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.

ــ هو ! د کاریزه اوبه هم کمې دي.

ــ څه به کوو ! فصلونه وچ شول.

ــ مه وارخطاه کیږه. ما یې فکر کړی دی.

دا سمه ده چې دا ډیالوګونه هوایي نه راځي، بلکې مخکې له مخکې ویل کیږي چې څوک سره ناست دي او د څه په اړه خبرې کوي، خو له دې سره سره، بیا هم له لوستونکي لاره ورکوي او په دې نه پوهیږي چې کومه خبره د کوم کرکټر ده.

د دې ستونزې د هوارې یوه لاره داده چې کرکټرونه په خپلو خبرو کې د یوبل نومونه واخلي.

ـ یاره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.
ـ احمد رښتیا وایې، د کاریزه اوبه هم کمې دي.
ـمحموده ! څه به کوو ، فصلونه وچ شول !
ـ شریفه ! مه وارخطا کیږه ! ما یې فکر کړی.
که څه هم چې په هر ډیالوګ کې د نومونو یادول ښه نه راځي ، خو بیا هم تر دې غوره ده چې د ډیالوګونو اوږد لیست ولرو او ویونکي مالوم نه وي.
بله لاره:
د ډیالوګونو په مینځ کې د تصویرونو ورکول، کرکټرونه راپېژني.
ـ یاره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.
محمود وټوخل، سر یې وخوځاوه، ورو یې وویل:
ـاحمد رښتیا وایې، د کاریزه اوبه هم کمې دي.
شریف مخامخ ولاړې رشقې ته وکتل، ژېړه ورته وابسېده، محمود ته یې مخ ور واړاوه:
ـ څه به کوو؟ فصلونه وچ شول .
ـ مه وارخطا کېږه، ما یې فکر کړی.
او یا هم نورې لارې.

تصویر

بیا به د بېنوایان د ناول مثال راوړم.
بېنوایان د فرانسوي لیکوال ویکتور هوګو مشهور ناول دی. کتاب اوه_ اته سوه مخه لري. ما دوه ځله لوستی ، دواړه ځله مې خوند ترې اخیستی، ورته خندلي مې دي، ژړولی یې یم او د اتلسمې پیړۍ فرانسه یې سترګوته راته درولې ده. خو کله مې چې له همدې ناول څخه جوړ شوی فلم وکوت، نه یې وژړولم، نه یې خندا راوسته او نه مې هم هغه خوند پکې وموند چې د کتاب له لوستلو مې اخیستی و.
د ناول او لنډې کیسې د لوستلو پر مهال هر څوک له خپل دید او تصور سره سم تصویر جوړوي. خو فلم داسې نه دی. د فلم تصویر د فلم جوړوونکو له تصور سره سم جوړېږي. په بله مانا ، د فلم تصویر د یوه یا څومحدودو کسانو د ذهن محصول دی. دوی له خپله دیده ناول او یا هم لنډه کیسه تصویري کوي او د فلم په بڼه یې په نورو ویني. خو لوستل داسې نه دي. لوستونکی له هرې جملې څخه خپل تصویر اخلي، د کرکټرونو څېره له خپل دیده جوړوي. دوی هغه تصویرونه په خپل ذهن کې ژوندي کوي، چې لیکوال اشاره ورته کړې وي.
د بېنوایان د کتاب مرکزي کرکټر " ژان والژان" نومېږي. ژان والژان یو بېوزله انسان دی. بدرنګه څېره لري. په ځوانۍ کې یې له نانوایي څخه یوه ډوډۍ غلا کړې ده. پولیس یې نیسي او څلور کاله قید پرې خېژي، خود بند له مودې تر پوره کېدو مخکې تښتي. دوهم ځل نیول کېږي. قاضي د اتو کلونو بند ورته اوروي. په شپږم کال بیا له زندان څخه د تېښتې هڅه کوي. داځل محکمه شل کاله قید ورته لیکي.

شل کاله بند ، یوه وچه ډوډۍ.
له شل کلن بند وروسته یوه ښار ګوټي ته ځي. ټولنه یې نه مني. غل ورته وايي، هرڅوک کرکه ورنه کوي. نه په مساپرخانه کې ځای ورته پیدا کیږي او نه هم څوک ډوډۍ ورکوي.
له ښاره وځي. شپه پرې راځي. باران په شدت اوري. یخني یې اخلي. د شپې د تیږولو لپاره د یوې غونډۍ په ډډه کې یوه غار ته ننوځي، خو شیبه وروسته د یوه سپي غرېدا اوري. د سپي غټه ککرۍ یې سترګو ته درېږي. سپی یې له هغه ځایه پسې اخلي. بله چاره نه لري. یوې کلیسا ته پناه وروړي. پادري(کشیش) مهربانه انسان وي، عزت یې کوي، ډوډۍ ورته ږدي او د خوب پر مهال تر ټولو نوي روجايي ورباندې اچوي. خو ژان والژان له کلیسا څخه هم غلا کوي. تښتي، د پولیسو شک پرې راځي، نیسي یې او د غلا په تور یې بېرته کلیسا ته راولي.
خو پادري په حیرانۍ سره پولیسو ته وايي چې سړي غلا نه ده کړې، بلکې ده په خپله څلور نقره یي شمعدانونه مرسته ورسره کړې، چې ویې پلورې او له بېوزلۍ څخه خلاص شي.
ژان والژان ځنګله ته ځي. ژاړي او توبه وباسي. دی په یوه داسې انسان بدلیږي چې د ژوند تر پایه له نورو سره مرسته کوي.
د ناول د لوستلو پر مهال مې له ژان والژان څخه د یوه جسور، بېباکه، زړور، ارام او مهربان انسان تصویر واخیست. دی مې د کتاب د تصویر په مرسته، په خپل ذهن کې انځور کړ، خو کله چې مې فلم وکوت، ژان والژان هغه څوک نه وچې تر دې دمه مې په ذهن کې ناست و. څېره او ظاهري جوړښت یې زما د فکر خلاف وخوت. دی له ونې ټیټ او کمزوری ښکارېده. نه یې هغه څېره درلوده او نه هم جسارت او بېباکي چې ما یې له کتاب څخه تصویر اخیستی و.

زه د فلم تر پایه له هغه سره ملګرى نه شوم. نه مې ورسره وژړل او نه هم مهربانه راته وا ېسېد.
ېښنوایان هغه مهال لیکل شوى چې نه تلویزیون و او نه هم سینما. خو اوس یې هم خلک لولي. بیا بیا یې لولي او خوند ترې اخلي. دا ځکه چې د کتاب هره جمله په خپل ذهن کې سره اړوي، له خپله دیده ورته ګوري او خپل تصویر ترې اخلي. د ښو کیسو او ناولونو جادو همدا دى چې تر اوسه لا په میلیونونو لوستونکي لري، هر کال په نړۍ کې په ملیونونو ټوکه ناولونه او د لنډو کیسو ټولګې چاپیږي، ښه بازار لري او خلک یې په مینه لولي.
په ناول او یا هم لنډه کیسه کې د نورو اړخونو تر څنګ، تصویر ضروري دى. په جملوکې باید دومره زور وي چې د لوستونکي په ذهن کې حرکت پیدا کړي. هر څه ژوندي شي او د سترګو مخې ته یې ودروي.
که لیکنه خام او بېرنګه تصویرونه ولري، څه چې مو لیکلي ، په لوستونکو یې نه شو لېدلى. کله چې مو ورباندې ونه لېدل، نه یې لولي. زړه یې نیسي، لیکلې کیسه یوې خوا ته ږدي او دوهم ځل نه ورته ګوري.
نو که غواړئ چې کیسه مو لوستونکي ولري، د کیسه لیکنې د نورو اړخونو تر څنګ، تصویر ته هم ډېر پام وکړئ، خو کیسې او ناولونه څنګه تصویري کولاى شو؟
زموږ د ډېرو کیسو تصویرونه تشریحي بڼه لري.
مثلا ، که په کیسه کې د یوې کوټې تصویر ورکوو ، شاید داسې ولیکو:
وړه کوټه وه. سپین دېوالونه یې لرل. پر غولي سره غالۍ هواره وه. د کوټې په مېنځ کې یو وړوکى مېز ترسترګوکېده. د مېز پر سر له اوبو ډک جګ او یو ګیلاس اېښي ول. په مخامخ دېوال یو لوى ساعت راځوړند و. د ساعت تر څنګ

کړکۍ ښکارېده چې خړه پرده پرې ځوړنده وه. کړکۍ ته مخامخ پر یوه کټ یو سړی پروت و...
دې ته مړ تصویر ویلای شو. حرکت نه لري، لوستونکی ژوندی تصویر نه شي ترې اخیستلای. دا بې حرکته تصویر په ذهن کې تر ډېره نه شي پاتې کیدای او لوستونکی د کیسې له لوستلو خوند نه اخلي.
په کوټه کې هر څه دي. ساعت، کړکۍ، پرده، غالۍ، مېز، له اوبو ډک جګ، ګیلاس، کټ، انسان...
که په کیسه کې دا ټول د ضرورت له مخې راوړو او استفاده ترې وکړو، کیسه پخپله تصویري کوي.
د کوټې همدا تصویر له سره ورکوو او هر څه په حرکت راولو.
د ساعت زنګ وشرنګېد، سړي سترګې رنې کړې، وښورېد، د کټ له سپرنګونو څخه غنجا پورته شوه. سړی کېناست، کړپ شو. د کړکۍ پله له دیوال سره ولګېده، باد په خړه پرده کې سره راټول شو. سړي د مېز له سره جګ ور پورته کړ، ګیلاس له رڼو اوبو ډک شو...
په دې مثال کې مو د کوټې او په کوټه کې د موجوده شیانو په اړه تشریح ور نه کړه، هر څه مو په حرکت راوستل، غږمو ورکړ او ژوندي مو کړل. دا مو ونه ویل چې د مېز پر سر جګ او ګیلاس ایښي و. نه، سړی مو تږی کړ، جګ او ګیلاس ته په خپله ضرورت پیدا شو، په حرکت راغلل.
حرکت په خپله تصویر پیدا کوي، ژوندی تصویر. دې ته د ژوندي تصویر نوم ورکولای شو.
که غواړئ چې کیسه تصویري شي، په هر څه کې حرکت پیدا کړئ او هر څه ته د ضرورت په سترګه وګورئ. ان که غره ته حرکت نه شئ ورکولای، د غره پر سر

وربځي راټيټې کړئ. له سپینو وربځو د غره تورې څوکې راوباسئ، وریځو ته حرکت ورکړئ، غر پخپله حرکت پیدا کوی او ژوندی ښکاري.
د تصویر په اړه بله خبره !
زموږ په ډېرو کیسو کې ښایسته نجلۍ تورې، غټې بادامي سترګې لري. پزه یې د قلم په څېر نرۍ وي. وړه خوله لري او سپین مخ.
دا ، له ښایست څخه زموږ خپل تصویر نه دی.د چا چې په لومړي ځل دې تشبیه او تصویر ته پام شوی، توره یې کړې. دا تصویر یې د خپل فکر په مرسته پیدا کړې او خپل کمال یې دی، خو ځیني نور لیکوالان همدا تصویر کاپي کوي، ځکه دوی د ښایست په اړه په لومړی ځل همدا تصویر لوستلی ، پرته له دې چې فکر وکړي او خپل ذهن په کار واچوي، تیاره ګوله یې پیدا کړې او بیا بیا په خپلو لیکنو کې همدا بادامي سترګې او د قلم په څېر نری پزه ترسیموي.
سمه ده چې تورې بادامي سترګې او نرۍ پزه د ښایست تصویر دی، خو یواځې یو تصویر، نه دا چې د فورمول په سترګه ورته وګورو او د کیسې هره ښایسته نجلۍ همدا یو تصویر ولري.
ښایست تعریف نه لري. چا ته به تورې بادامي سترګې خوند ورکوي، چاته هم شنې او بل ته خړې.
د ځینو په سترګو به سپینه څیره ښه لګیږي او نورو ته به غنم رنګی مخ خوند ورکوي.
خو زموږ ځینو لیکوالانو چې په لومړی ځل په کومه کیسه کې بادامي سترګې او سپین مخ لیدلی ، په ذهن کې یې حک شوی او د ښایست سمبول یې ګڼلي، خو که یې په واقعي ژوند کې په کومه نجلۍ مینه راغلې وي، شاید نه تورې بادامي سترګې ولري او نه هم د قلم غوندې نری پزه.

انسانان مختلف دي، ذوقونه توپیر لري، هر څوک ښایست ته له خپله دیده ګوري. له همدې امله باید له ښایست څخه خپل تصویر ولرو او که چیرې په کیسه کې د کومې نجلۍ له ښایست څخه تصویر ورکوو، هغه تصویر باید ورکړو چې لیکوال یې په خپله له ښایست څخه لري.

په دې توګه به تصویر نوی شي او د کرکټرونو څیرې به مو له خپله دیده انځور کړې وي. کیسه به مو نوی رنګ او نوي تصویرونه ولري، تکرار به نه وي او زموږ د خپل ذهن محصول به ښکاري.

زموږ په ډېرو کیسو کې ظالم کرکټر بدرنګه ښېره لري. خیټه یې غټه وي او شونډې یې پلنې. برعکس د کیسې قهرمان مو بیا په ښایست کې بې جوړې، د مهربانه شخصیت څښتن او د دنیا ټوله ښکلا یې په وجود کې راټوله وي.

خو په واقعي ژوند کې ډېر داسې کسان شته چې په ظاهره ښکلی جوړښت لري، خو باطن یې له کرکې ډک وي.

زموږ زیاترو لیکوالانو چې په لومړي ځل په کومه کیسه کې ظالم انسان بدرنګه لیدلی ، ښایست نه شي ورکولی، حال دا چې واقعي ژوند بل څه دی. ډېری بدرنګې څیرې مهربانه زړونه لري او ډېر ښایسته خلک په ظلم او جنایت کې د مثال په توګه یادیږي.

که واقعیتونه درک کړو او په لیکنه کې د خپل ذهن په مټ تصویرونه جوړ کړو، نو لیکلې کیسه به مو د نورو لیکوالانو له کیسو څخه توپیر ولري او خپل نوښت به مو وي.

ټول انسانان دوې سترګې لري، دربیمه نه شو ورکولای، خو په یوه سترګه کې یې ګل پیداکولای شو. همدا ګل نوی تصویر دی. که زموږ د یوه کرکټر له پزې څخه وینښته راوتلې وي او یا یې پر تندي د کالدانی داغ وي، نو څه خبره ده ! ایا په واقعي ژوند کې دارنګه څېرې نه وینو؟

فکر وکړئ، سخته نه ده. انسانان رنګارنګ دي، بېلابېلې خبرې لري، هماغه خبرې تصویر کړئ چې تاسو يې په ورځني ژوند کې وينئ.
په پټي کې بايد د دهقان پر تندي د خولو څاڅکي وي، همدا څاڅکي له هغه چا سره ښه نه ښکاري چې په معتدله هوا کې سيوري ته ناست دی.
په ونه کې د مرغۍ ځاله ده. مرغۍ راځي، په خوله کې يې چينجی نيولی . په ځاله کې د مرغۍ بچي چوڼيږي، خوله ورته خلاصوي، مرغۍ د خپل بچي په خوله کې چينجی وراچوي.
دا تصوير دی، خو ژور تصوير نه شو ورته ويلی، په لوستونکي هغه څه نه وينو چې دوی ته نوی وي، شايد ډېرو لوستونکو په واقعي ژوند کې دا صحنه ليدلې وي چې مرغۍ څنګه خپل بچي مړوي، خو دې ته به د ډېرو کسانو نه وي پام شوی چې د مرغۍ د بچې د خولې شاوخوا ژېړه پرده ښکاري.
وليکئ:
کله چې د مرغۍ بچي خوله پرانيسته، تر خولې يې راګرځېدلې ژېړه پرده ښکاره شوه.
دا ډول باريکيو ته پام، د کيسې د تصويري کېدو لامل ګرځي او په لوستونکو نوي او په زړه پورې تصويرونه ليدلی شو. داسې تصويرونه چې تر دې دمه يې پام نه وي وراوښتی.
د ګلاب د ګل پاڼه به ډېرو ليدلې وي، خو کم کسان به دې ته متوجه شوي وي چې په پاڼه کې واړه واړه رګونه تېر دي، همدا واړه رګونه، نوی تصوير دی.
يو بل مثال:
په لويوالي کې مې يوه مردکۍ وموندله، نوې وه، کله چې مې لمر ته پکې وکتل، دنيا مې پکې ولېده. احساس راولوېد لکه په رڼو اوبو کې مې چې

سترګه لوڅه کړې وي. وا مې ړوله، شین اسمان مې ولید ، غرونه جوړ شول، لاندې شنه دښته څلېدله...
په ورکتوب کې مې ډېرې مردکۍ په خاورو رغړولې وې، خو دې ټکي ته مې پام نه و شوی، هیڅکله مې لمر ته نه وې نیولې.
دا د نیا د مردکۍ غوندې ده، نوي تصویرونه پکې موندلی شو ، خو یو څه پام غواړي.
تر دې دمه مو د کیسه لیکنې په ځینو اړخونو : " د کیسې د موضوع، هدف، نوم، د کیسې پیل، مینځ ، پای، تلوسې ، کرکټرونو ، ژبې، ډیالوګ او تصویر " په اړه خبرې وکړې. د دې لپاره چې یاد شوي موضوعات مو لا هم په ذهن کې ښه پاخه شي، دا ټول به په یوه کیسه کې په عملي توګه و ښیو.
انتخاب شوې کیسه مې دوه کاله مخکې لیکلې وه. دا کیسه شاید ځینې نیمګړتیاوې ولري، خو زموږ هدف دا دی چې د کیسه لیکنې په اړه وپوهیږو اود کیسې ځینې اړخونه د نمونې په توګه راواخلو په ځینو هغو برخو به یې لنډې خبرې وکړو چې تر دې دمه پرې غږېدلي یو. په پای کې به ټوله کیسه په بشپړه توګه ولولو.
لومړی به د کیسې د نوم په اړه وغږیږو.

جنایت

کیسه جنایت نومیږي، هوایي نوم مو نه دی ټاکلی، کله چې ټوله کیسه ولولئ پوه به شئ چې په کیسې پورې تړلی نوم دی. بل دا چې نوم مخکې له مخکې د کیسې محتوا نه راسپړي، یواځې دومره پوهیدای شو چې په کیسه کې به یو جنایت پیښیږي، خو معلومه نه ده چې څنګه جنایت؟ ولې، د څه لپاره او چېرته؟

دا نوم په خپله د تجارتي اعلان غوندې دی. تلوسه لري او لوستونکی دې ته هڅوي چې کیسه ولولي او په موضوع پوه شي.
خو په دې نوم کې یوه ستونزه شته. یو څه عمومي دی.

د کیسې پیل او تلوسه:

د کیسې لومړی برخه را اخلو:
د سهار په خړه کې د پولیسو یو موټر لنډ راتاو شو، ونښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر یوه ځوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولې لګولې وو، سر یې کیڼ لور ته ځوړند و او پر تورو ګاږګوتي ویښتو یې نرۍ پرخه پرته وه.
یو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپینه غاړه یې ګوتې کېښودې، خپلو ملګرو ته یې وکتل او دوه درې ځله یې په منفي بڼه سر وخوځاوه.
چوپه چوپتیا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، ښېرې یې نبولې ښکارېدلې او له خولو څخه یې مړه تاوونه پورته کېدل.
یوه عسکر وپوښتل:
_څوک یې پېژني؟
د خلکو ځواب منفي و.
عسکر خپلو ملګرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد یې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې یې ترپال پرې وغوړاوه.
شېبه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د یوچا د ناستې ځای، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې لیکه لا ښکارېدله.

* * *

دي څو کرښو مو په ذهن کې کومې پوښتنې راوګرځولې؟
هلک څوک و؟
ولې په ساړه ژمي کې د باندې پاتې شوی و؟
په رښتیا ! یخنۍ وژلای و؟
کورنۍ یې درلوده؟
د سیمې خلکو ولې نه پېژاند ؟
دلته یې څه کول؟
مور او پلار به یې څنګه پیدا کړي؟
هغوی ته به د مړه زوی په لیدو څه ډول احساس پیدا شي؟
او نورې پوښتنې.

لوستونکی غواړي چې د دغو پوښتنو ځوابونه تر لاسه کړي. دی هغه وخت پوهیدای شي چې کیسه تر پایه ولولي.

ددې هدف د ترلاسه کولو لپاره کیسه له داسې ځایه پیل کړئ، چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي.

دلته کیسه له وو نه وو څخه نه ده پیل شوې. دا نه دي ویل شوي چې ځوارلس کاله مخکې همدې ماشوم نړۍ ته سترګې وغړولې. څنګه را لوی شو او څنګه تر ځوارلس کلنۍ پورې را ورسېد. کیسه په یوه خواشینونکي تصویر پیل شوېده.

ځوارلس کلن هلک مړ دی. لوستونکی په طبیعي توګه غواړي پدې پوه شي چې ولې؟ په بله مانا ، هر هغه څه چې لوستونکي ته ټکان ورکوي، د هغه په ذهن کې پوښتني را ولاړوي او له کشمکش سره یې مخامخ کوي، هغه د کیسې په پیل کې راوړل شویدي.

همدې کشمکش او پوښتنو د کیسې لوستلو ته لاره هواره کړېده. لوستونکی اړ دی چې د دې هلک د تېر ژوند په اړه مالومات تر لاسه کړي او د راتلونکي په اړه یې پوه شي. دی به ضرور کیسه لولي.

د کيسې مينځ او تلوسه

کيسه اوږده ده، که په دې مثال کې ټوله کيسه را واخلو، له يوې خوا به اصلي موضوع (د کيسې مينځ او تلوسه) رانه پاتې شي، له بل لوري به په پای کې د ټولې کيسې لوستل بېخونده کړي، نو ځکه د کيسې په پيل پسې د کيسې دوهمې برخې لنډه برخه د مثال په توګه راوړو:

د پوليسو څارنوال (ب) يوه دوسيه راپورته کړه، پاڼه يې واړوله، عدلي طب د هلک مړينه طبيعي ښودلې وه، ليکلي يې و چې د يخنۍ له لاسه مړ شوی دی، د جرم او جنايت کومه نښه يې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پيدا کېدو په خاطر د ښار په عمومي هديره کې خاورې پرې واړول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسيه يې په الماری کې کېښوده، بېرته پرڅوکۍ کېناست، د مېز پر سر ايښې بټن يې ټينګه کړه، له زنګ سره يو وچ، کلک سړی په وره کې ودرېد، به بيره يې وويل:

صاحب!

څارنوال چای وغوښت، سړی په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره يوه بله دوسيه راپورته کړه، څو پاڼې يې واړولې، خو ډېر ژر يې بېرته پر مېز کېښوده، يو اوږد اسوېلی يې وېست، خپله پکه ککرۍ يې وګروله، ريموټ ته يې لاس کړ، د تلويزيون چاينلونه يې واړول، په يوه کې کارتونو، په بل کې څو مستو نجونو ګډا کوله او دريم چاينل هم يو تود سياسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه ټينګه کړه، د تلويزيون پر پرده د نجونو ګډا راغله.

دا وخت يې موبايل وشرنګېد، څارنوال د خپلې کورتۍ جېب ته لاس کړ، مبايل يې غوږ ته ونيو، ورو يې وويل:

ـ مهرباني وکړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لړزانده غږ واورېدل شو:

ـ یوه مهمه خبره درته لرم.

ـ امر کوئ.

ـ یوه اوونۍ مخکې سینما ته نږدې یو لیسو یو مړی وموند.

څارنوال په بېړه وویل:

ـ هو ! یو هلک یخنۍ وژلای و.

په تیلفون کې ټوخی واورېدل شو، وروسته مقابل لوري وویل:

ـ په ظاهره یخنۍ وواژه، خو ترشا یې یو لوی جنایت پټ دی.

څارنوال په بېړه وپوښتل:

ـ تاسو څوک یاست؟ له کوم ځایه خبرې کوئ؟

تیلیفون قطع شو.

دا برخه نوره هم پسې غزیدلې ده، خو فکر کوم چې د بحث لپاره به همدومره بس وي. دوهمه صحنه د یوه څارنوال له ورځني عادي ژونده پیل شوېده. څارنوال په دفتر کې دی. دوسیه را اخلي، په بې تفاوتی سره د عدلي طب له خوا د هلک د مړیني ریوټ لولي او دوسیه په سړه سینه بېرته په الماریٔ کې ږدي. خو د لوستونکي د پوښتنو ځوابونه لا پاتې دي. دی غواړی چې پوښتنې یې ځواب شي، ځکه اړ دی چې د کیسې لوستلو ته دوام ورکړي.

ناڅاپه څارنوال ته تلیفون راځي. دا تلیفون هم څارنوال او هم په خپله لوستونکي ته ټکان ورکوي. دوی له مقابل لوري څخه هغه څه اوري چې تر دې دمه یې په اړه فکر نه و کړی.

که څه هم مقابل لوري یوه خبره روښانه کړه. هغه دا چې د هلک د مړیني علت به څه و. خو پوښتنه دا ده، چې هغه کوم جنایت دی چې هلک یې له امله شپه په واورو کې تېره کړې؟

دلته تلوسه نوره هم پیاوړې شوه. که لوستونکي د خپلې یوې پوښتنې ځواب ومونډ او په دې پوه شو چې د ماشوم د مړینې علت بل څه دی، خو په مقابل کې همدې ځواب، د هغه په ذهن کې نورې پوښتنې راولاړې کړې.
دا کوم جنایت دی؟
د چا لخوا او څنګه تر سره شوی؟
د جنایت یې له دې سره څه چې ماشوم له واورو ډکه سړه شپه کې پاتې شي.
او نورې پوښتنې.
په بله مانا ! په تلوسه کې تلوسه رامینځته شوه. په دې توګه لوستونکی تر پخوا ډېر د کیسې له لوستلو سره زړه تړي، د هغه یوه پوښتنه ځوابیږي خو ځای یې څونوې پوښتنې نیسي. دی اړ دی چې کیسه تر پایه ولولي.
د کیسې مینځ نورې پوښتنې هم پیدا کوي چې د ټولې کیسې په لوستلو کې به روښانه شي.

د کیسې پای

څارنوال (ب) په خشکه وویل:
_اقرار وکه، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و.
هوټلي سرې لاړې تو کړې، څارنوال ته یې وکتل، شونډې یې وخوځېدې:
_نه، ما هیڅ نه دي کړي.
څارنوال تر کرین ونیو، ورو یې وویل:
_تا زه نه یم پېژندلای، ما د ډېرو مجرمینو ژبه خلاصه کړېده، ته به اقرار کوې، ضرور.

هوټلي څه ونه ویل. څارنوال ولاړ شو، د بند په سره او نمجنه کوټه کې یې څو ګامه واخیستل، ودرېد، سرې ته یې وکتل او په کاوړ یې وویل:
_ته د بخښلو نه یې، تا جرم کړی، یو نه بخښونکی جرم، ته د لوند سپي غوندې د کرکې وړ یې، پوهېږې، ته به پانسي شې.
هوټلي ولړزېد. سره ساه یې واخیسته، ورو یې ویل:
_راځه، یو جوړ جاړی سره وکړو.
څارنوال په حیرانی ورته وکتل.
د هوټلي شونډې وخوځېدې:
_زه یې پانسی، ته به کومه ګټه وکړې؟
څارنوال وویل:
_د مقصد خبره کوه!
_ګوره، د هلک دوسیه ترل شوېده، ټول په دې قانع دي چې هغه یخنۍ وژلی، ته دوه لکه اوغانۍ واخله او ما خوشی که.
د څارنوال سترګې رډې راوختې، ټیټ شو، هوټلي یې تر ګرین ونیو، په خشکه یې وویل:
_ته ماته رشوت راکوې؟
هوټلي وارخطا شو.
څارنوال یوه شیبه غلی و، بیا یې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ور پوري و، وروسته یې هو ټلي ته مخ ور واړاوه، دهغه غوږ ته یې خوله ورنږدې کړه، ورو یې وویل:
_زه دومره احمق نه یم، پنځه لکه.

د کیسې پای ګنګ نه و. که یو څه ګنګ هم درته مالوم شوی وي علت یې دا دی چې تر دې دمه مو ټوله کیسه نه ده لوستې او په دې نه پوهیږو چې کیسه څنګه تر دې ځایه راورسېده.

د کیسې په پای کې خبره خلاصه شوه. د لوستونکي ټولې پوښتنې ځواب شوې، نه غوټه پاتې شوه، او نه هم تلوسه. خو له دې سره سره به دا کیسه د لوستونکي په ذهن کې تر ډېره پاتې شي، شاید فکر وکړئ چې وروسته به څه کیږي؟ ایا هوټلي به ښارنوال ته پنځه لکه افغانۍ ورکړې که نه؟ د ښارنوال او هوټلي راتلونکي به څه وي او...

بله دا چې کیسه د لوستونکي د تصور پرخلاف پای ته رسېدلې ده.

موږ په پاتې خبرو پسې نه ګرځو، ځکه پاتې خبرې د کیسې په هدف پورې نه دي تړلې.

د کیسې هدف:

مخکې تر دې چې کیسه ولیکم، په ذهن کې مې یو اخې د کیسې هدف پوخ کړ:

د دې کیسې له لیکلو څخه مې هدف دا دی څو لوستونکي وپوهیږي چې ولې په ځینو بې سرپرسته هلکانو جنسي تیری کیږي او په دې برخه کې ولې قضایي اداري عدالت نه شي پر ځای کولی.

جنایت یوه پولیسي اوږده کیسه ده. خو ما د کیسې د لیکلو پر مهال هڅه کوله چې په هره کرښه کې یو اخې یو هدف تعقیب کړم او بلې خواته لاړ نه شم.

ډیالوګ !

د کیسې یوه برخه:

څارنوال ژر د مېز پر سرايېنبي ګوشکۍ ورپورته کړه، يوه لنډه نومره يې ووهله، ويې ويل:

ـزما دفتر ته راشئ !

لنډه شېبه وروسته په دفتر کې يو په ونه لوړ سړی ولاړ و، څارنوال دوه ـ درې ځله د خپل موبايل سکرين ته وکتل، په کاغذ يې يوه نومره وليکله، کاغذ يې ولاړ سړي ته ونيو، ويې ويل:

ـغواړم پوه شم چې د تليفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر !

سړي کاغذ ور واخيست، په بيړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې بېرته دفتر ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سړي ته د کېناستلو بلنه ورکړه، وروسته يې په ډکه خوله وويل:

ـڅه درک دې ولګاوه !!!

سړي ځواب ورکړ:

ـهو صاحب ! تليفون له يوې پي سي او څخه شوی و، تيليفونچي ويل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی يوه پېغله وه چې پوره لس دقيقې يې خبرې کړې، بيا يو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه يوه بوډا ته وار ور رسېدلی و.

څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سړي ور وکتل، د برېتونو لاندې تور وېښته يې په مستو سپين وو، څارنوال وويل:

ـد بوډا په اړه يې نور څه مالومات درلود؟

ـصاحب ! ويې ويل چې دوړخې لسګونه تنه ورځي، دی د هر يوه څېره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره يې په زړه و چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

ځارنوال وویل:

ـ پیدا به یې کړو؟

ـ صاحب! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.

ځارنوال یوه شیبه غلی و، ورو سته یې د مېز پر سر لوېدلې یوه یوه ورېجه ور ټوله کړه، په غاب کې یې واچوله او ویې ویل:

ـ رښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلی شې.

دلته دوه کرکټره لرو. ځارنوال او د ځارنوال تر لاس لاندې یو مامور. خو په کیسه کې دا یادونه نه ده شوې چې ځارنوال تر مامور لوړ موقف لري، بلکې لوستونکی د ځارنوال له هماغه لومړي ډیالوګ ځخه پوهیږي چې ځارنوال لوړه کاري رتبه لري او دوهم تن باید د ده اوامر ومني.

ـ زما دفتر ته راشئ!

یاد ځارنوال دا خبره:

ـ غواړم پوه شم چې د تلیفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر!

بله دا چې که څوک دولتي او یا هم ځینو غیر دولتي دفترونو ته تللي وي، نو د صاحب ټکی به یې ډېر اورېدلی وي. دلته مامور د هرې خبرې په سر کې د (صاحب) ټکی کاروي.

ـ هو صاحب! تلیفون له یوې پي سي او ځخه شوی و، تیلیفونچي ویل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی یوه پېغله وه چې پوره لس دقیقې یې خبرې کړې، بیا یو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه یوه بوډا ته وار ور رسېدلی و.

له دې ډیالوګونو څخه مو هدف دادی چې په کیسه کې دواړه (څارنوال او مامور) له خپل اجتماعي موقف سره سم غږیدلي دي. (البته زمونږ په ټولنه کې همداسې ده.)
بل دا چې له ځینو ډیالوګونو څخه تصویر هم اخیستلای شو:
ـصاحب ! ویې ویل چې دورځې لسګونه تنه ورځې، دی د هر یوه څېره ذهن ته نشي سپارلی، خو دومره یې په زړه وو چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه یې غټه وه او کله چې یې د تیلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
څارنوال او مامور دواړه لوستي خلک دي ، دې ته ضرورت نه پېښیږي چې د یوبل د خبرو په پوهېدو کې ستونزه ولري. که مامور د پي سي او نوم اخیستی، له منطقي پلوه څارنوال پرې پوهیدلی، خو که د څارنوال په ځای کوم بزګر وای، نو شاید پوښتنه ورته پیدا شوې وای چې (پي سي او) یعنې څه؟
پرله پسې ډیالوګونه هم لوستونکی ستړی کوي. له همدې امله په خبرو کې وقفه راوستل ضروري دی او خبرې طبیعي ښکاري:

څارنوال وویل:
ـــد بوډا په اړه یې نور څه مالومات درلود ؟
ـصاحب ! ویې ویل چې دورځې لسګونه تنه ورځې، دی د هر یوه څیره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره یې په زړه و چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه یې غټه وه او کله چې یې د تیلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
څارنوال وویل:
ـپیدا به یې کړو؟

ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
څارنوال یوه شیبه غلی و، ورو سته یې د مېز پر سر لوېدلې یوه یوه وربجه ور ټوله کړه، په غاب کې یې واچوله او ویې ویل:
ـرښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلی شې.
که څارنوال وریجې نه وای ور ټولې کړې او په غاب کې یې نه وای اچولې ، او دې ته اشاره نه وای شوې چې دا خبره د چا ده؟ پنځه پرله پسې ډیالوګونه راتلل:
ــــد بوډا په اړه یې نور څه مالومات درلود ؟
ـصاحب ! ویې ویل چې دورځې لسګونه تنه ورځې، دی د هر یوه څېره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره یې په زړه و چې بوډا کڅوړنې سترګې درلودې، پوزه یې غټه وه او کله چې یې د تیلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچې د کباب بوی احساس کړی و.
ـپیدا به یې کړو؟
ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
ـرښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلی شې.
پرله پسې ډیالوګونه سترې کوونکي دي، ډېر وخت له لوستونکي لاره ورکوي چې دا د کوم کرکټر خبره ده؟ دا ستونزه هغه وخت ډېره پیدا کیږي چې تر دوو ډېر کرکټرونه ولرو. دلته مو د یوه عمل پواسطه وقفه راوسته، هغه دا چې څارنوال وریجې ټولې کړې ، په غاب کې یې واچولې او له هغه وروسته یې بله پوښتنه وکړه. د ډیالوګونو تر مینځ دا ډول وقفې هم کیسه تصویري کوي اد هم د اوږدو خبرو مخه نیسي.

بله خبره دا چې په ډیالوګونو کې تکراري کلمات نشته. هر ډیالوګ راتلونکي ډیالوګ ته لاره هواروي. که ساده وو وايو ! هر ډیالوګ د زینې د یوې پلې مثال لري. زینه سره ترلې وي.

د ډیالوګ په برخه کې مو ولوستل چې ډیالوګونه باید لنډ وي، خو دلته مامور اوږدې خبرې کړي. دا طبیعي ده، ځکه څارنوال له هغه څخه تشریح غوښتې او مامور مجبور دی چې تشریحي خبرې وکړي.

خو بیا هم تشریح اوږده نه ده راغلې. کله کله د مجبوریت له مخې اوږدو خبرو ته هم ضرورت پیدا کیږي.

(په دې اړه د ډیالوګ په برخه کې خبرې شوي)

تصویر:

د کیسې د پیل لنډه برخه:

دسهار په خړه کې د پولیسو موټر لنډ راتاو شو، وښویږد او ودرېږد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر یوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولې لګولې وو، سر یې کېږ لور ته ځوړند و او پر تورو ګاړګوتي ویښتو یې نرۍ پرخه پرته وه.

تولې جملې حرکت لري. ان بوټونه هم په حرکت راغلي. واورې هم حرکت پیدا کړی. د هلک په تورو ګاړګوتي ویښتو پرتې پرخې ته هم پام شوی.

بل تصویر:

شپږه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د یوچا د ناستې ځای ، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې لیکه لا ښکاریدله.
که یو اځې همدا یوه جمله هم ولولو، دا تصویر ترې اخیستی شو چې مخکې څه تېر شوي دي.
بل تصویر
ځارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و، له خولې څخه یې سپین تاوونه پورته کېدل او لاسونه یې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.
دلته دا یادونه نه ده شوې چې یخني ده. خو د ځارنوال (ب) له خولې څخه سپین تاوونه راوتل او لاسونه د بالاپوښ په جېب کې پټول په خپله د یخنې نښې ګڼل کیږي.
بل تصویر:
شپږه وروسته په پارک کې هیڅوک نه و، د ونې پر یوه لوخ ښاخ یو کارغه ښکاریده او د سپینو واورو پر سر ځو وچې پاڼې باد رغړولې.

کیسه لیکنه ډېر اړخونه لري. یو اځې په څو ټکو کې نه خلاصه کیږي، که ژوند و په نورو برخو به یې بل وخت خبرې وکړو.
په پای کې مو د دوو کیسو لوستلو ته رابولم. لومړی همدا د (جنایت) په نوم بشپړه کیسه ده چې ځینې برخې مو د بحث له پاره ترې را واخیستې او خبرې مو پرې وکړې. بله کیسه (بدمرغي) نومیږي چې د (جنایت) له کیسې وروسته به یې ولولئ. د (بدمرغي) په نوم کیسه مې ځکه راوړه چې تاسو له خپل دیده ورته وګورئ. هغه څه پکې ومومئ چې تر اوسه مو خبرې پرې وکړې. په دې فکر

وکړئ چې کومې برخې يې ښې دي، کومې برخې يې ستونزې لري او کوم ټکي باید په پام کې نیول شوي وای چې ستونزې حل او کیسه لا ښه شوې وای.
دوهمه کیسه ستاسو د نقد لپاره ده. چاڼ او ټوک، ټوک یې کړئ. هغه ټکي ترې راوباسئ چې تر دې دمه پرې غږېدلي یو.
دا تمرین به مو په عملي توګه ځینو ټکو ته متوجه کړي.
خو لومړی به د جنایت کیسه ولولو.

جنايت

د سهار په خړه کې د پولیسو يو موټر لنډه راتاو شو، وښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر یوه ځوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولې لګولې وو، سر يې کینې لور ته ځوړند و او پر تورو ګاړګوتې ویښتو يې نرۍ پرخه پرته وه.

يو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپینه غاړه يې ګوتې کېښودې، خپلو ملګرو ته يې وکتل او دوه درې ځله يې په منفي بڼه سر وخوځاوه.

چوپه چوپتیا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، ځېرې يې نیولې ښکارېدلې او له خولو څخه يې مړه تاوونه پورته کېدل.

یوه عسکر وپوښتل:

_څوک يې پېژني؟

د خلکو ځواب منفي و.

عسکر خپلو ملګرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد يې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې يې ترپال پرې وغوړاوه.

شیبه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د یوچا د ناستې ځای، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې لیکه لا ښکارېدله.

❊ ❊ ❊

د پولیسو څارنوال (ب) یوه دوسیه راپورته کړه، پاڼه یې واړوله، عدلي طب د هلک مړینه طبیعي ښودلې وه، لیکلي یې وو چې د یخنۍ له لاسه مړ شوی دی، د جرم او جنایت کومه نښه یې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پیدا کېدو په خاطر د ښار په عمومي هدیره کې خاورې پرې واړول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسیه یې په الماری کېښوده، بېرته پرڅوکۍ کېناست، د مېز پر سر اېښې بټن یې ټینګه کړه، له زنګ سره یو وچ، کلک سړی په وره کې ودرېد، په بیړه یې وویل:

صاحب!

څارنوال چای وغوښت، سړی په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره یوه بله دوسیه ورپورته کړه، څو پاڼې یې واړولې، خو ډېر ژر یې بېرته پر مېز کېښوده، یو اوږد اررږمی یې ویست، خپله پکه ککرۍ یې وګروله، ریموټ ته یې لاس کړ، د تلویزیون چاینلونه یې واړول، په یوه کې کارتونو، په بل کې څو مستو نجونو ګډا کوله او دریېم چاینل هم یو تود سیاسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه ټینګه کړه او د تلویزیون پر پرده د نجونو ګډا راغله.

دا وخت یې موبایل وشرنګېد، څارنوال د خپلې کورتۍ جېب ته لاس کړ، مبایل یې غوږ ته ونیو، ورو یې وویل:

ـمهرباني وکړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لړزانده غږ واورېدل شو:

ـیوه مهمه خبره درته لرم.

ـامر کوئ.

ـیوه اوونۍ مخکې سینما ته نږدې پولیسو یو مړی وموند.

څارنوال په بیړه وویل:

ـهو! یو هلک یخنۍ وژلی و.

په تلیفون کې ټوخی واورېدل شو، وروسته مقابل لوري وویل:
ـ په ظاهره یخنۍ وواژه، خو تر شا یې یو لوی جنایت پټ دی.
څارنوال په بیړه وپوښتل:
ـ تاسو څوک یاست؟ له کوم ځایه خبرې کوی؟
تلیفون قطع شو.
څارنوال ژر د مېز پر سراېښې ګوشکۍ ورپورته کړه، یوه لنډه نومره یې ووهله، ویې ویل:
ـ زما دفتر ته راشئ!
لنډه شېبه وروسته په دفتر کې یو په ونه لوړ سړی ولاړ و، څارنوال دوه د رې ځله د خپل مبایل سکرین ته وکتل، په کاغذ یې یوه نومره ولیکله، کاغذ یې ولاړ سړي ته ونیو، ویې ویل:
ـ غواړم پوه شم چې د تلیفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر!
سړي کاغذ ور واخیست، په بیړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې بېرته دفتر ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سړي ته د کېناستو بلنه ورکړه، وروسته یې په ډکه خوله وویل:
ـ څه درک دې ولګاوه؟
سړي ځواب ورکړ:
ـ هو صاحب! تلیفون له یوې پي سي او څخه شوی و، تیلیفونچي ویل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی یوه پېغله وه چې پوره لس دقیقې یې خبرې کړې، بیا یو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه یوه بوډا ته وار ور رسیدلی و.
څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سړي ور وکتل، د برېتونو لاندنی تور ویښته یې په مستو سپین وو، څارنوال وویل:

ـد بوډا په اړه يې نور څه مالومات درلودل؟
ـصاحب ! ويې ويل چې دورځې لسګونه تنه ورځې، دی د هر یوه څېره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره يې په زړه وو چې بوډا کڅوړنې سترګې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
څارنوال وویل:
ـپیدا به يې کړو ؟
ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
څارنوال یوه شیبه غلی و ، ورو سته يې د مېز پر سر لوېدلې یوه یوه وربجه ور ټوله کړه، په غاب کې يې واچوله، ویې ویل:
ـرښتیا وایې، موندل يې ګران کار دی، باید صبر وکړو، شاید بیا تلیفون وکړي، ته تلی شې !
د څارنوال وړاندوینه سمه وخته، ماسپښین يې موبایل وشرنګید ، مقابل لوري وویل:
ـزما خبره مو زړه ته ولوېده؟
څارنوال وویل:
ـخو موږ ثبوت غواړو.
ـکیسه اوږده ده، په تلیفون کې نه ویل کیږي.
ـنو چېرته سره وګورو ؟
مقابل لوري یوه شیبه غلی و ، په تلیفون کې یوا ځې د موټرو هارنونه اورېدل کیدل، ورو سته يې وویل:
ـخو په یوه شرط !
ـڅه؟

ـزه غریب سړی یم، ماته به کوم جنجال نه پیدا کوې.
ـسمه ده، ژمنه کوم.
مقابل لوري وټوخل، بیا یې وویل:
ښاروالۍ ته نږدې یو کوچینی پارک دی، سبا سهار نهه بجې هلته راشئ، په دې واورو کې پارک تش وي، ما په اسانۍ سره موندلی شئ.
تلیفون قطع شو.
ځارنوال فکر یووړ، بیا یې د اطمینان لپاره عدلي طب ته تلیفون وکړ، هغوی خپل استول شوی رپوټ سم وګڼه، ویې ویل چې په خبرنه کې کومه تېروتنه نده شوې، د هلک مرګ طبیعي دی او کوم جنایي اړخ نه لري.

❋ ❋ ❋

ځارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و، له خولې څخه یې سپین تاوونه پورته کېدل او لاسونه یې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.
په کوچني پارک کې څوک نه ښکارېدل، د هسکو ونو تور، نري او اوږده سیوري پر سپینو واورو پراته ووا و تر پارک له راګرځېدلو کتارو ور هاخوا پر تور سړک یو یو موټر تېرېده.
پینځه دقیقې نورې هم ووتې، بیا د پارک په شمالي دروازه کې یو سړی ودرېد، دی بوډا و، له پطلون سره یې شنه لونګۍ تړلې وه او یو پنډ زوړ جمپر یې په تن و.
شېبه وروسته یې ځارنوال ته لاس ورکړ، دواړه پر یوه اوږده څوکۍ کېناستل، یوه لحظه غلي وو، وروسته ځارنوال وویل:
ـچرتې دې کړم

بوډا هغه ته وکتل، برېتو يې سپينه پرخه نيولې وه او د اوږدې پزې تېره ثوکه يې سره ښکارېده.
بوډا لنډ ځواب ورکړ:
_باید چرتي شي.
څارنوال مخ ور واړاوه:
_خبرې وکه، ما ژمنه درسره کړې، له ستونزو به لرې يې.
بوډا يو سوړ اسويلی ويست، لاندي يې پرخپل بوټ واوره تخته کړه، ورو يې وويل:
زه کسبګرسړی يم، دېرش کاله کېږي چې اشپزي کوم، ما په بېلابېلو هوټلونو کې کار کړی، لاس مې ښه دی، خو تر ټولو د کباب په پخولو کې ډېرتکړه يم، تېره مياشت مې په يوه هوټل کې کار ونيو، دا هوټل د موټرو په اډه کې دی، هلته ډېره ګڼه ګونه وي، ولاياتو ته بسونه ځي او ښه چليږي. دا يو کوچينی هوټل دی، د شپې تيرولو ځای نه لري، خو مشتريان يې ډېر دي او خاوند يې په مزو کې دی.
بوډا غلی شو، يو سوړ اسويلی يې ويست او ويې ويل:
دا د اتو ورځو مخکې کيسه ده، ما کباب پخاوه، وروسته مې يوه ديارلس يا څوارلس کلن هلک ته پام شو، له نانوای نه يې ډوډۍ غوښته، خو نانوای په غوسه شو، هلک ته يې بد رد وويل او له هغه ځايه يې وشاړه. زه حيران شوم، هلک ته مې وکتل، نه يې جامې د سوالګرو وې او نه هم څېره او نور ظاهري جوړښت. ورغږ مې کړ، راغی او زما تر څنګ ودرېد. پوه شوم چې وږی دی، ما د کباب دوه سيخه ورته ونيول، ده مننه وکړه او په بيړه د کباب په خوړلو بوخت شو.

دی له رنګه ښایسته و، سپین پوست یې درلود او داسې نه ښکارېده چې تر دې مخکې دې کومه سخته پرې ورغلې وي. وروسته مې وپوښت:

ـ ولې سوال کوې؟

هلک راته وکتل، غټې تورې سترګې یې له اوښکو ډکې شوې، ویې ویل:

ـ وږی یم، پیسې نه لرم.

ـ کور دې چېرته دی؟

هلک یوه شېبه غلی و، بیا یې سر پورته کړ، شونډې یې وخوځېدې:

ـ په ایران کې.

حیران شوم:

ـ نو دلته څه کوې؟

هلک په خواشینۍ وویل:

مورې لس کاله مخکې ایران ته مهاجر شوو، په کور کې پنځه تنه یو، زه، پلار، مور او زما دوه ورې خویندې، پلار مې په یوه ساختماني شرکت کې کار کاوه، زه هم په یوه مغازه کې مزدور وم، خلکو ته به مې سودا ورکوله، کارتنونه به مې له یوه ځایه بل ځای ته وړل، ستړی به وم، خو بیا هم ښه و، ما زدیګر به ټول سره یو ځای شوو او د ورځې ستړیا به مې هېره شوه، یو سهار مغازې ته تلم، پولیسو ودرولم، د مهاجرت کارت یې رانه وغوښت، خو مورږ د زرګونو نورو افغانانو غوندې غیر قانوني مهاجر و، اسناد مو نه درلودل، هماغه و چې لومړی یې د سنګ سفید په نوم یوې بندیخانې ته ولېږلم، یوه اوونۍ مې هلته تېره کړه او بیا یې له مرزه (سرحده) را واړولم. اوس دا دی شپږمه ورځ ده چې سرګردانه ګرځم، له کوره هم احوال نه لرم، نه پوهېږم چې څه وکړم، قاچاقبر پیسې غواړي، خو زه په ګېډه نه یم موړ، ایران ته د تګ لپاره پیسې په کار دي، ډېرې پیسې.

ما ور نه وپوښتل:
ـولې دلته، په افغانستان کې ځوک نه لرې؟
هلک وويل:
ـنه، ترونه مې پخوا لا پاکستان ته مهاجر شوي دي، دومره پوهېږم چې په پېښور کې اوسي، نور يې درک نه را مالومېږي.
ـنو دا شپې ورځې دې چيرې تيرې کړې؟
تر پرونه يو څه پيسې راسره وې، په يوه مساپر خانه کې به مې ډوډۍ خوړه، د شپې د تېرېدو پيسې يې نه رانه غوښتې، همالته به پر تخت وېدېدم، پرون مې ټوله ورځ څه ونه خوړل، بانه مې داوه چې په نس مې درد دې، خو نن سهار د مساپرخانې خاوند راباندې پوه شو او زه يې له هغه ځايه وشړلم، ما په ژوند کې خواست نه دی کړی، خو وږی وم، تېکه نه راتله، ځکه مې له نانوايه يوه ډوډۍ وغوښته.
بوډا د ماشومانو په شور او زوږ غلی شو، له جنوبي دروازې څخه يوه ډله ماشومان پارک ته ور ننوتل، دوی منډې وهلې، يو بل يې دواورو په غونډوسکو ويشتل، وروسته پرته له دې چې په پارک کې ماتله شي، په بيره د پارک له شمالي دروازې څخه ووتل.
د بوډا سر وځړېد، يوه شېبه غلی و، بيا يې ورو وويل:
ـهلک يوه لحظه له ماسره ودرېد، فکر کوم چې د کباب بوی ښه پرې لګېدلی و، خو زه پردی مزدور وم، نوره لوربينه مې نه شوای ورباندې کولای، داوخت د هوټل خاوند راغږ کړ!
ـغلور خوراکه کباب
ما نور سيخونه د انګار له پاسه کېښودل، کباب ته مې پکه وهله چې د هوټل خاوند راغی، ده د يو بل خوراک فرمايش راکړ، ويې ويل چې يو نږدې دوست

يې راغلی، غوښې ته څه مثاله هم ورګډه کړه او په سیخونو کې سپین بخرکي مه پېیه ! وروسته يې هلک ته پام شو ، ما ته يې په پوښتونکي نظر وکتل، ومې ویل چې مساپر دی، له ایرانه یې را اړولی، دلته څوک نه لري.
د هوټل خاوند په ځیر ورته وکتل، مخ یې را واړاوه، ویې ویل:
ــ وبال لري، ډوډۍ ورکړه، بیا به نوره مرسته هم ورسره وکم.
له دې سره بېرته هوټل ته ننوت.
د هوټل خاوند په ظاهره بد سړی نه و ، په غریبانو یې پام کاوه، هر سهار به یې د سلو روپو نوټ د سوالګرو لپاره ماتاوه، هوټل ته به ډېر ګدایګر راتلل، یو یې هم نا امېده نه پرېښوده، یو دوه اوغانۍ به يې ورته نیولې، دی به پر دخل ناست و او کله کله به يې له مساپرو پاتې ډوډۍ پر غریبانو ویشله.
هلک ته مې ډوډۍ ورکړه، دی تر ماسپښینه ماتل شو ، ما لمونځ وکړ، په هوټل کې هیڅوک نه
و ، هلک پر تخت ناست و ، دی چرتي ښکارېده، زه پخلنځي ته لاړم، غوړ لوښي مې پریمینځل او د ماخستن لپاره مې غوښه پر سیخونو وپېیله، کله چې بېرته ورغلم، د هوټل خاوند مې د هلک تر څنګ ولید ، دوی خبرې کولې، ښه شېبه وغږېدل، د هوټل خاوند ډاډ ورکړ چې دی ځیني قاچاقبران پطژني،هر څه به سم شي.
هلک په هوټل کې پاتې شو، د ماخستن له خوا خلک کم وو، ډوډۍ مو ژر ورکړه، وروسته د هوټل شاګردان هم خپلو کورونو ته لاړل او په هوټل کې درې تنه پاتې شوو ، زه، د هوټل خاوند او کوچینی مساپر.
موږ تر ناوخته ویښ وو ، د هوټل خاوند دورځې حساب کاوه، هلک د بخارۍ تر څنګ غلی ناست و او ما هم د سبا لپاره غوښه وړوله، ښه شېبه نوره هم ووته، هلک ته مې وکتل، سترګې يې له خوبه ډکې وې، ولاړ شوم او د بخارۍ تر څنګ

مې ځای ورته جوړ کړ. د هوټل خاوند هم څو ګامه لرې د تخت په بل سر کې پرېووت، ما ته هم خوب راته، خپله بستره مې هوا ره کړه، د ګروپ ساکټ ته مې لاس ور وغځاوه او سترګې مې پټې کړې.
زه هم دلته مسافر یم. کورنۍ مې په کلې کې ده، یوه میاشت کېده چې کور ته نه وم تللی، په هغه شپه مې خپله کوچینی لور تر ډېره په ذهن کې راګرځېده، خو وروسته خوب وړی وم.
بوډا غلی شو.
څارنوال په بیړه وویل:
بیا؟
د بوډا شونډې و خوځېدې:
ـ یوه شورماشور مې سترګې رنې کړې، د بخارۍ د سره انګار په تته رڼا کې مې هوټلي ولید چې د هلک تر څنګ ناست و، هلک سرې ته سوکان نیولې وو، سپکې سپورې یې ور ته ویلې، خو هوټلي غلی و، هیڅ یې هم نه ویل او سر یې ځړېدلی ښکارېده، وروسته هلک په بیړه ولاړ شو، بوټونه یې په پښو کړل، خو کله چې یې د دروازې دستګیر ته لاس ور وغځاوه، ور کولپ و، بیا یو کړ نګ شو، لویه شیشه دړې وړې شوه، هلک په توره شپه کې د باندې لاړ او هوټل ته سړه هوا راننوته.
بوډا غلی شو.
څارنوال وویل:
ـدا یو لوی جنایت دی، دا پست هوټلي باید سزا ووینې، باید.
بوډا وویل:
ـما بل څه نه شو کولای، کار مې پرېښود او قانون مې خبر کړ، نور نو تاسو ښه پوهیږئ.

ثارنوال وپوښتل:
ـغواړې چې چېرته لاړ شې؟
ـ نپوهیږم، بل ځای به په کار پسې ګرځم، ما درته وویل، زه یو تکړه اشپز یم، روپۍ کمه یا ډېره، کار پیدا کولای شم.
ثارنوال وویل:
ـخو که تاته ضرورت پېښ شو بیا به دې چېرې پیدا کوم؟
د بوډا شونډې وخوځېدې:
ـتا ژمنه کړې وه چې ماته به کوم جنجال نه پیدا کوې.
ثارنوا ل وخندل:
ـزه په خپله خبره ولاړ یم، خو دا زما وظیفه ده، باید د شاهد ادرس ولرم.
بوډا وویل:
ـدلته ځوک نه پېژنم، خو د کلي ادرس مې درسره ولیکه، قول ده، که مې کار وموند ، په تیلیفون کې دې خبروم.
ثارنوال د سړي د کلي او هوټل دواړو ادرسونه واخیستل.
شپه وروسته په پارک کې هیڅوک نه و، د ونې پر یوه لوښ ښاخ یو کارغه ښکارېده او د سپینو واورو پر سر څو وچې پاڼې باد رغړولې.

❋ ❋ ❋

ماسپښین دوه بجې وې، ثا رنوال پر یوه خیرنه څوکۍ ناست و، پر غوړ مېز اېښې له تورو چایو ډک ګیلاس یې ورپورته کړ، هوټلي ته یې وکتل، ده د ټایپ د یوې جړ شوې کستې راوتلې کولمې خلاصولې.

وروسته يې ورمېږ کوږ کړ، د تخت پر سر ناستو دوو تنو خبرې سره کولې او دوی ته نږدې يوه څوانکي پر تېرو سیخانو غوښه پېيله. نور هوټل تش و.
ځارنوال هوټلي ته اشاره وکړه، هغه راغی، ځارنوال ته مخامخ ودرېد. ورو يې وويل:
_څه شی غواړئ؟
ځارنوال د لاس په اشاره هوټلي وپوهاوه چې مخامخ ورته کېني.
هوټلي حیران شو.
ځارنوال جېب ته لاس کړ، یو کارټ يې راویست، د هوټلي سترګو ته يې ونیو، ويې ويل:
_ځارنوال (ب)
د هوټلي رنګ والوت، پر څوکۍ کېناست او ځارنوال ته يې په وېره وکتل.
ځارنوال ورو وويل:
_کاروبار دې څنګه دی؟
هوټلي وارخطا شو:
_صیب! ښه دی، ګذاره کوي.
ځارنوال له چايو غوړپ وکړ، شونډې يې و خوځېدې:
_یو څو پوښتنې درنه کوم.
_امر کوئ، صیب!
_تا څو ورځې مخکې یو میلمه درلود.
هوټلي په ماته ګوډه ژبه وويل:
_صیب، زه، زه خو ډېر میلمانه لرم، ته، ته کوم یو یادوې؟
د ځارنوال شونډې وخوځېدې:
_خو ته د شپې میلمه نه لرې.

د هوټلي رنګ سور شو.
دا وخت د مېز ترڅنګ دوه تنه ودرېدل، یوه یې وویل:
ـدوه چایه، څو روپۍ شوې؟
ـپنځلس اوغانۍ
هغه د مېز پر سر پیسې کېښودې او دواړه له هوټله ووتل.
ځارنوال پسې وکتل، هوټلي ته یې مخ وروااړاوه، په ملنډو یې وویل:
ـپه زړو شیشو کې دا یوه شیشه نوې ښکارې، دا دې ولې بدله کړېده؟
هوټلي پرتخت ناست څوانکي ته وکتل، له هغه نه یې وغوښتل چې پاتې کار په اشپز خا نه کې وکړي، وروسته یې ځارنوال ته مخ ور واړاوه، شونډې ورپېدې او په لړزانده غږ یې وویل:
ـماته شوه.
ـڅنګه؟
هوټلي چیغه کړه !
ـله ما څه غواړې؟
ځارنوال ور مخته شو، د دواړو سترګې سره وجنګېدې، ځارنوال وویل:
ـته ډېر پست سړی یې، تا هغه هلک ته لاس ور اچولی و، د شپې یې په بړستن ورننوتی وې، ته پوهېږې ! هغه مړ دی، یخني وژلی.
ـدا دروغ دي.
ـزه شاهد لرم. زوړ کبابي.
هوټلي په بېړه ولاړ شو، منډه یې کړه، خو ځارنوال تر لمنې ونیو، سړی پرمخې ولوېد، سر یې پر یوې څوکۍ ولګید او له تندي یې وینه روانه شوه.

❃ ❃ ❃

څارنوال (ب) په خشکه وويل:
ـ اقرار وکه، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و.
هوټلي سرې لاړې تو کړې، څارنوال ته يې وکتل، شونډې يې وخوځېدې:
ـ نه، ما هيڅ نه دي کړي.
څارنوال تر ګرين ونيو، ورو يې وويل:
ـ تا زه نه يم پيژندلی، ما د ډېرو مجرمينو ژبه خلاصه کړېده، ته به اقرار کوې، ضرور.
هوټلي څه ونه ويل. څارنوال ولاړ شو، د بند په سره او نمجنه کوټه کې يې څو ګامه واخيستل، ودرېد، سرې ته يې وکتل، په کاوړ يې وويل:
ـ ته د بښلو نه يې، تا جرم کړی، يو نه بښونکی جرم، ته د لوند سپي غوندې د کرکې وړ يې، پوهيږې، ته به پانسی شې.
هوټلي ولړزېد. سره سا يې واخيسته، ورو يې ويل:
ـ راځه، يو جوړجاړی سره وکړو.
څارنوال په حيرانۍ ورته وکتل.
د هوټلي شونډې وخوځېدې:
ـ زه يې پانسی، ته به کومه ګټه وکړې؟
څارنوال وويل:
ـ د مقصد خبره کوه!
ـ ګوره، د هلک دوسيه ترل شوېده، ټول په دې قانع دي چې هغه يخنې وژلی، ته دوه لکه اوغانۍ واخله او ما خوشې که.

د څارنوال سترګې رډې راوختې، ټیټ شو ، هوټلي یې تر ګرېن ونیو ، په خشکه یې وویل:

ـته ما ته رشوت راکوې؟

هوټلي وارخطا شو.

څارنوال یوه شېبه غلی و، بیا یې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ور پورې و، وروسته یې هو ټلي ته مخ ور واړاوه، دهغه غوږ ته یې خوله ورنږدې کړه، ورو یې وویل:

ـزه دومره احمق نه یم، پنځه لکه.

(پای)

بدمرغي

لیکوال: نصیر احمد احمدي

نجلۍ پر کټ ستوني ستغ پرته وه، کله کله به يې چيغه کړه، لاسونو ته ور لوېدلي ځنځيرونه به يې وشرنګېدل، سر به يې پورته کړ او بدن به يې ټکان وخوړ. تر هغې راګرځيدلي کسان خواشيني وو، دوئ په راوتلو رډو سترګو ځواني نجلۍ ته کتل... په ښېرو کې يې ګونځې ښکارېدلې.
په ولاړو کسانو کې يوه چيغه کړه !
ــتور کوډګر ناوخته شو !
تر ښنګ ولاړ سړي په عاجزۍ وويل:
ــد پاچا عمر دې ډېر وي، په تور کوډګر پسې مو عسکر لېږلي دي، دوئ د سهار په خړه کې حرکت وکړ، اوس بايد را ورسېږي، سپېره غره ته تګ، يوه ورځ مزل غواړي.
پاچا خپله اوږده چپنه ورټوله کړه، روان شو، پر تخت کېناست، ځلېدونکې ژېړ تاج يې له سره ليرې کړ، په خپلو اوږدو سپينو ښنو کې يې ګوتې تېرې کړې. يوه شېبه غلی و، وروسته يې ډېر غړ د مانۍ په لوی او هسک سالون کې انعکاس خپور کړ:
ــکه زما په لور څه وشول، تاسو به تر تېغ تېر کړم.
دولاړو درباريانو سرونه وځړيدل، په ښېرو کې يې وېره ښکارېدله... وزيرانو خپل ژوند په خطر کې لېد.
يو ساعت نور هم ووت، له اوږدو شيشو څخه مانۍ ته ژېړه رڼا رالوېدلې وه، د درباريانو اوږدې زريني چپنې ځلېدلې.

د پاچا غوسه ورو ورو ډېرېدله، خولې یې ځګونه پیدا کړي وو او د خپلې اوږدې توري تر طلايي موټ يې د ښي لاس ګوتې تاوې وې.
چوپه چوپتیا وه، کله کله به د نجلۍ لاسونو او پښو ته ور لوېدلې ځنځیرونه وشرنګېدل، چیغه به یې کړه او بېرته به بېسده پرېوته.
لمر په لوېدو و چې د ماښې یوه عسکر د تور کوډګر د رارسېدو خبر ورکړ، پاچا ودرېد، وزیرانو د سالون لویې دروازې ته وچې سترګې نیولې وې، ټولو د تور کوډګر د راتلو انتظار ايست. شېبه وروسته يو زوړ سړی رابنکاره شو، دی تک تور و، ګڼه ږیره یې درلوده ، پر نری غاړه پورې یې په خړسپښسي پیېلو وړو هډوکو تال خوړ.
پاچا او درباریانو د احترام په بڼه خپل سرونه ټيټ کړل، خو تور کوډګر مخ ور وانه ړاوه، لاړ او د نجلۍ تر څنګ پر کټ کېناست. ښه شېبه يې هغې ته وکتل، د نجلۍ اوږده بانه نېغ ولاړ وو، تر سترګو یې یوه توره حلقه راګرځیدلې وه او پر سرو شونډو یې سپین ښکارېده. تور کوډګر خپلې زړې خورجینې ته لاس کړ، د انسان ککرۍ، د پښو دوه اوږده هډوکي او یو خیرن جام یې راویستل، وروسته ودرېد، له ځان سره یې څه وویل او ترکټ څو ځله را تاو شو.
پاچا په خواره خوله وویل:
ـزه په تور کوډګر باور لرم.
تور کوډګر هغه ته وکتل، خو څه یې ونه ویل، هماغسې يې شونډې خوځېدلې...
دا سې کلمات یې تر خولې راوتل چې ولاړ خلک نه پرې پوهېدل.
د کوډګر شونډې تر ډېره خوځیدلې، بیا د نجلۍ تر څنګ کېناست، خورجینې ته يې لاس ور وغځاوه، یو سپین بوتل یې راویست. کله چې یې د بوتل اوبه په نقره یي جام کې واچولې، له جام څخه تور لوګی پورته شو، له دې سره د نجلۍ سترګې رڼې شوې، ځنځیرونه وشرنګیدل...تور کوډګر چیغه کړه !

ـ اي شیطاني اروا ! ته څه غواړې؟
د نجلۍ خوله له ځګونو ډکه شوه، تورو سترګو یې سوروالی پیدا کړ او شېبه وروسته یې سترګې سرو وینو ونېولې. نا څاپه یې له شونډو ډډ ناربنه غږ راووت، دې غږ په سالون کې د ولاړو کسانو زړونه ولړزول.
غږ وویل:
ـ تر ټولو بدمرغه انسان !
له دې سره د ځنځیرونو شرنګا پورته شوه، تور کوډګر په چټکۍ سره تر نجلۍ راوګرځید ، په لاس کې نېولې ککرۍ یې کښته پورته کړه، نامفهومه کلمات یې له خولې را ووتل. د نجلۍ رنګ ورو ورو خپل عادي حالت ته راوګرځېد ، سترګو یې توروالی پیدا کړ، شېبه وروسته بېسده پرېوته.
پاچا ور مخته شو ، د چپنې لستونۍ یې د خپلې لور پر خوله تېر کړ. بېرته په خپل ځای ودرېد
تور کوډګر وویل:
ـ د پا چا پر لور جادو شوی، نجلۍ هغه وخت رغېدی شي چې د نړۍ تر ټولو بدمرغه انسان ووېني.
پاچا یوه شېبه غلی و ، بیا یې وزیرانو ته مخ ور واړاوه او امر یې وکړ چې ترټولو بدمرغه انسان ور ته پیدا کړي.
له لمر ختو سره ډولونه ودربېدل، جارچي په ښار کې کوڅه په کوڅه وګرځېد ، ده یو لوی ښکر خولې ته نیولی و او چیغې یې وهلې چې ترتولو بدمرغه انسان دې په دربار کې حاضر شي.
په ماښۍ کې پاچا او وزیران بې خوبه او خواشیني ښکارېدل، په ټولو سرونه ځړېدلي وو او د تور کوډګر له خولې څخه نامفهومه کلمات را وتل..

د هوا له تودېدو سره عسکرو احوال راوړ چې تر ټولو بدمرغه انسان یې موندلی دی. پاچا امر وکړ چې دا بدمرغه انسان دربار ته حاضر کړي. شېبه وروسته په یوه کټ کې داسې سړی راوړل شو چې لاسونه او پښې یې نه وو، پر مخ یې یو لوی پرهر (ټپ) ښکارېده او تر ډېره د غوښې یوې لوېې بوټۍ ته ورته و.
سړي وویل چې دی یو پوځي و، له دښمن سره په جګړه کې یې لاس او پښې غوڅې شوېدي او د مخ لوی پرهر یې هم د توري نښه ده.
د هغه د خبرو له ختمېدو سره ځنځیرونه وشرنګېدل، د نجلۍ سترګې سرې شوې او له خولې یې ځګونه وبهیدل. تور کوډګر د سړي د ایستلو امر وکړ او ویې ویل چې ده د ازادۍ په جګړه کې برخه اخیستې او تر ټولو نیکمرغه انسان دی. وروسته یې څه نامفهومه کلمات تر خولې را ووتل او نجلۍ ارامه پرېوته.
نیم سات نور هم ووت، بیا د یوې ښځې ژړا او کوکې واورېدل شوې، په سالون کې یوه ځوانه ښځه او دري خوار او ډنګر ماشومان ودرېدل،ماشومان ناروغه ښکارېدل ، دوئ د خپلې مور لمن ټینګه نیولې وه او وارخطا وو.
ښځې په ژړا کې وویل چې خاوند یې له غره څخه د خرڅلاو لپاره بوټي راوړل چې ځناورو وخوړ، اوس دوئ څه نه لري، دوه ماشومان یې له لوږې مړه شول، نورو ته یې یو مړ سپی موندلی دی، د هغه غوښه ور ته پخوي او ژوندي یې ساتلي دي. دوئ په یو ه وېرانه کې اوسي، یواځې څلور دیوالونه دي، نه چت لري او نه هم دروازه، خو بیا هم څوک کوم غرض نه ورباندې لري.
ځنځیرونه وشرنګېدل او د پاچا په امر ښځه او ماشومان له ماڼۍ ووتل.
تور کوډګر وویل:
_ژوند یې تریخ دی، خو بدمرغه نه شو ورته ویلای، ځکه ځوانه جانه ده، تر ستورو لاندې شپه تېروي او د پاچا له وېرې څوک په سپکه نه شي ورته کتلای.

پاو   وروسته يو په ونه لوړ بنيادم په سالون کې ودرېد ، ده ښکلې جامې اغوستې وې، له رنګه هم سپين و او په ظاهره د بدمرغۍ کومه نښه نه پکې ښکارېدله. دده په لېدو د پاچا او درباريانو په څېرو کې ګونځې پيدا شوې، خو تور کوډګر د خبرو اجازه ورکړه !.

د سړي سر وځړېد او له خولې څخه يې يوا ځې يوه جمله را ووته !

ـزموږ خاوره پرديو لاندې کړېده او خپلواکي نه لرو.

ناڅاپه د ماڼۍ لويې شيشې ولړځېدې، دړې، وړې لاندې راولوېدې، له کټ څخه يو تور لوګی پورته شو ، يوې ويروونکي چيغې په سالون کې انعکاس خپور کړ !

ـوسوځيدم !

لوګی په لمبه بدل شو او له لمبې څخه هم د ځناورو شکلونه جوړ شول، کله به يې د پړانګ کله د لېوه او کله هم د زمري بڼه خپله کړه، شېبه وروسته يوه وحشتناکه انګولا پورته شوه، يوې سپېڼې رڼا ولاړ خلک اړ ايستل چې خپلو سترګو ته لاسونه ونيسي، چوپه چوپتيا شوه. د نجلۍ حيرانه غږ واورېدل شو !

ـپلاره ! زه مو ولې تړلې يم؟

تور کوډګر چيغه کړه:

ـتر ټولو لويه بدمرغي، د خپلواکۍ نه درلودل دي.

پــــای